

Operace OSN na udržení míru v Africe po skončení studené války – předpoklady úspěchu

JANA URBANOVSKÁ

UN peacekeeping operations in Africa in the post-Cold War era: the determinants of success

Abstract: UN peacekeeping operations are viewed as a relevant instrument of conflict resolution in the post-Cold War era. A significant part of them operates in Africa, the place with the largest “demand” for conflict resolution. Why are some operations successful, while others not? What are the determinants of their success? The author focuses on six determinants relevant for the outcome of peacekeeping operations: support of the UN Security Council, a clear and feasible mandate, equipment and size of the operation, duration of the operation, will of the belligerents to end the conflict peacefully and support of an African regional organization. Based on case studies representing ten UN peacekeeping operations in Africa, the author evaluates the determinants of success and thus shows the difficult striving of UN peacekeeping for success.

Key words: UN peacekeeping operations, Africa, post-Cold war era, determinants of success, conflict resolution.

Africký kontinent je jedním z hlavních terčů aktivit Organizace spojených národů (OSN). Pro generálního tajemníka Kofiho Annana, který stál v čele Sekretariátu OSN po celé desetiletí (1997–2007), představovala Afrika jednu ze stěžejních priorit vlastní činnosti. Během svého působení opakovaně apeloval na státy mezinárodního společenství, aby africkému kontinentu poskytly potřebnou podporu ve prospěch míru a rozvoje, k čemuž se zavázaly na historickém summitu tisíciletí v roce 2000. Jako jeden z výrazů této podpory lze chápat operace OSN na udržení míru (*UN peacekeeping operations*), usilující o zastavení četných násilných konfliktů a o nastolení stabilního míru. Na africké území zaměřila od založení OSN v roce 1945 více než třetina ze všech těchto operací a v současné době na něm působí osm z celkového počtu 17 probíhajících operací. Tato čísla dokládají pozornost, kterou Organizace spojených národů věnuje Africe, avšak ani zdaleka neodrážejí počet konfliktů, které je třeba urovnat.

Článek je členěn do čtyř částí. Úvodní část definuje předmět práce, stanovuje její cíl a zasazuje operace OSN na udržení míru do teoretického rámce. Druhá část obsahuje vybrané případové studie operací OSN na udržení míru v Africe. Úvodem každé studie je nastíněn konflikt, do něhož byla operace vyslána, dále je uvedena základní charakteristika operace a následně je operace zhodnocena. Třetí část analyzuje předpoklady úspěchu operací OSN v Africe na základě komparace vybraných případových studií a rozebírá jejich význam a roli, kterou jednotlivé činitele úspěchu hrály v daných případových studiích. Zá-

věrečná část představuje celkové shrnutí práce a uvádí nejdůležitější závěry a podněty k dalšímu zkoumání problematiky.

OPERACE OSN NA UDRŽENÍ MÍRU A JEJICH ÚSPĚCH

Předmětem tohoto článku jsou operace OSN na udržení míru v Africe, které se uskutečnily v době po skončení studené války. Jde o operace OSN na udržení míru v Angole (UNAVEM I, II a III), v Namibii (UNTAG), v Somálsku (UNOSOM I a II), v Mosambiku (ONUMOZ), ve Rwandě (UNAMIR), ve Středoafričské republice (MINURCA) a v Sierra Leone (UNAMSIL). Z celkového souboru operací OSN na udržení míru v Africe z doby po skončení studené války tyto představují typ operací druhé generace,¹ jejich délka trvání přesáhla jeden rok a mandát byl již ukončen. Operace OSN na udržení míru chápou v souladu s *Agendou pro mír* Butruse Butruse-Ghálího z roku 1992 jako „*rozmištění jednotek OSN v oblasti konfliktu, doposud se souhlasem všech zúčastněných stran, obvykle zahrnující vojenský a/nebo policejní a často také civilní personál OSN*“ (*An Agenda for Peace, 1992*).

Jak již bylo naznačeno v textu výše, je zvykem operace OSN na udržení míru členit na tzv. generace. Operace první generace (klasický, tradiční *peacekeeping*) se řídí principy, zavedenými v padesátých letech 20. století, a opírají se zejména o kapitulu VI *Charty OSN*. Jde o opatření, která mají zabránit další eskalaci konfliktu, popřípadě omezit jeho destruktivní charakter. Zatímco ve většině okrajových mezistátních konfliktů v době studené války relativně úspěšně plnily své omezené mandáty, pro řešení komplexnějších konfliktů po skončení studené války se již ukázaly jako nedostatečné (*Bureš, 2003 a, s. 29*). Tím se otevřel prostor pro operace druhé generace, které na rozdíl od předchozího typu vycházejí i z kapitoly VII *Charty OSN* a počítají s použitím síly. Jde o multifunkční operace, které vykonávají nejen vojenské, ale i civilní a humanitární úkoly, a jsou proto vhodné i pro řešení komplexních vnitrostátních konfliktů.

Zasadit operace OSN na udržení míru do teoretického rámce není snadný úkol; během půl století trvající praxe udržování míru bylo sice vytvořeno nespočet „mikroteorií“, zaměřených na řešení dílčích problémů, avšak velmi málo „makroteorií“. Jedním z možných teoretických rámců pro operace OSN na udržení míru je přístup řešení konfliktů (*conflict resolution approach*). Jak uvádí Šárka Waisová, „*soustředí se na způsob konstruktivní a kreativní proměny konfliktů, která by minimalizovala použití násilí, umožnila překonání antagonismu mezi rivaly a podpořila přijatelnost a udržitelnost řešení v dlouhodobé perspektivě*“ (*Waisová, 2005, s. 23*). Jako vědecký obor se řešení konfliktů začalo prosazovat až v devadesátých letech 20. století. Zkoumá a vytváří krátkodobé i dlouhodobé strategie řešení konfliktů, zabývá se jednáním, chováním a cíli nepřátelených stran, analyzuje prostředí, v němž se konflikty odehrávají, i způsob dosažení dohody a možnosti její realizace. Přitom vychází ze studia příčin válek, odzbrojení, kontroly zbrojení, dynamiky konfliktů a dalších (*Waisová, 2005, s. 23*). Řešení konfliktu ve smyslu nikoli vědeckého oboru, ale stavu, v němž se konflikt nachází, pak Peter Wallensteen definuje jako „*situaci, kdy strany konfliktu uzavřou dohodu, která řeší jejich klíčové rozpory, vzájemně akceptují pokračující existenci obou stran a zastaví všechny násilné akce směřující proti sobě*“ (*Wallensteen, 2002, s. 8*). Paul F. Diehl, Daniel Druckman a James A. Wall uvádějí jako hlavní výhodu umístění *peacekeepingu* do kontextu řešení konfliktů skutečnost, že umožňuje rozšířit jeho chápání z nástroje kontroly konfliktů na přístup přispívající k trvalejšímu řešení konfliktů (*Diehl – Druckman – Wall, 1998, s. 51*). Stephen Ryan zdůrazňuje, že rozlišení různých stupňů konfliktu prostřednictvím teorie řešení konfliktů umožňuje mírovým jednotkám zvolit nejvhodnější okamžik, kdy do konfliktu zasáhnout (*Ryan, 2000, s. 43*).

Teoretický přístup řešení konfliktů je nutné vymezit od přístupu management konfliktů (*conflict management*), jenž převládal v období bipolární konfrontace. Management konfliktů se snaží zmenšovat nebezpečí krize, vytvářet důvěru mezi stranami, zabránit vy-

stupňování konfliktů, zastavit násilí a snížit ničivé následky konfliktů. Je projevem tzv. vestfálské koncepce udržování míru, která klade důraz na zachování vnitřní integrity a politické nezávislosti suverénních států, čímž odpovídá tradičnímu udržování míru (*Bellamy – Williams, 2004, s. 3*). Operace, probíhající po skončení studené války, jež zapadaly do tzv. postvestfálské koncepce, kde v centru pozornosti stojí jedinec, čelily komplexním a složitým krizím, vyžadujícím také komplexní reakci, kterou přístup management konfliktů nebyl schopen zajistit.² V intencích přístupu *conflict resolution* byla generálním tajemníkem OSN B. Butrussem-Ghálím sepsána již zmíněná *Agenda pro mír*, která je dodnes považována za jeden z opěrných pilířů konceptu operací OSN na udržení míru. Představuje katalog doporučení s cílem posílit a zefektivnit schopnosti OSN v oblasti udržování míru a světové bezpečnosti, přičemž se opírá o podstatně širší definici bezpečnosti, než bylo doposud zvykem. Zejména poukazuje na nutnost spojit oblasti preventivní diplomacie, udržování míru, budování míru (*peacebuilding*), vytváření míru (*peacemaking*) a vynucení míru (*peace-enforcement*) za účelem vyřešení konfliktů a zabránění jejich opětovnému vypuknutí (*An Agenda for Peace, 1992*).

Otázka, co znamená samotný „úspěch“ operací OSN na udržení míru, je předmětem mnoha diskuzí v odborné literatuře a jedinou správnou odpověď na ni nenajdeme.³ Úspěch operací může být totiž poměřován pomocí různých kritérií. Základním přístupem hodnocení úspěchu je, do jaké míry se operaci podařilo splnit svůj mandát. Lze také posuzovat míru zastavení násilí v konfliktu (ve smyslu *conflict management*, odpovídajícímu účelu operací první generace) či v širším významu míru vyřešení konfliktu (ve smyslu *conflict resolution*, odpovídajícímu účelu operací druhé generace). Někteří autoři zdůrazňují kvantitativní kritéria úspěchu, jako je počet smrtelných obětí konfliktu, počet uprchlíků a vnitřně přesídlených osob či rozsah demobilizace a odzbrojení, jiní autoři zase preferují kvalitativní kritéria, jako je zmírnění lidského utrpení či rozvoj míru a spravedlnosti. Ani zde však neexistuje shoda, co je důležitější – zda přispět raději k míru, či ke spravedlnosti.⁴ Duane Bratt upozorňuje na důležitou skutečnost, že zvolením různých úhlů pohledu můžeme jednu a tu samou operaci ohodnotit jako jak úspěšnou, tak i neúspěšnou (*Bratt, 1996*). Tento článek se vzhledem ke svému rozsahu omezuje na již zmíněný základní způsob měření úspěchu, jímž je splnění mandátu. Přes určitou „jednoduchost“ jde o kritérium významné, neboť určuje politický úspěch operace, jež je klíčový pro celkové vyznění operace (*Pushkina, 2006, s. 134*).

Podobně je v literatuře uváděna i celá řada determinantů úspěchu, tedy určujících činitelů, které rozhodují o úspěchu či neúspěchu operace. Darya Pushkinová uvádí dvanáct činitelů, jimiž jsou úroveň angažovanosti OSN, vnější podpora, zapojení velmocí, zapojení regionální organizace, úspěšné diplomatické úsilí, souhlas a spolupráce stran konfliktu s operací OSN, nízká úroveň vzájemného antagonismu, relativní vojenská síla, délka nasazení operace, typ operace, donucovací schopnosti operace a etnický charakter konfliktu (*Pushkina, 2006, s. 146*). Ve zprávě generálního tajemníka o činnosti OSN za rok 2001 jsou jako rozhodující determinanty úspěchu operací na udržení míru uváděny vůle zúčastněných stran k řešení konfliktu, realistické mandáty, založené na srozumitelné a souhrnné strategii, a připravenost podpořit takové mandáty politicky a prostřednictvím vhodných lidských i materiálních zdrojů. Navíc, aby mělo udržování míru trvalý dopad, musí být doprovázeno procesem budování míru, který by zabránil opětovnému vypuknutí konfliktu a umožnil obnovu a rozvoj konfliktem postižené oblasti (*Report of the Secretary-General on the Work of the Organization, 2001, s. 7*). Ve své výroční zprávě z roku 2004 generální tajemník OSN zdůraznil, že efektivita a úspěch operací na udržení míru závisí na podpoře a implementaci regionálních integrovaných přístupů k výzvám, které samy svým původem i dopadem překračují hranice států (*Report of the Secretary-General on the Work of the Organization, 2004, s. 11*). Lise Morjé Howardová ve svém článku o příčinách úspěchu operace UNTAG v Namibii vyzdvihla tři činitele úspěchu, a to kontext občanského konfliktu, vnější zájmy (zejména Rady bezpečnosti) a organizační adaptaci

v průběhu implementování mandátu OSN (*Howard, 2002, s. 127*). Birger Heldt cituje ve své studii *Conditions for Successful Intrastate Peacekeeping Missions* Paula Diehla (1994), podle něhož jsou mírové jednotky úspěšné, pokud zachovávají neutralitu, mají zajištěný souhlas stran konfliktu s působením operace, intervnují pouze do mezistátních konfliktů, jsou lehce vyzbrojené a používají sílu jen v sebeobraně; dále cituje Briana Urquharta, podle něhož je úspěch operací na udržení míru závislý na podpůrném politickém kontextu, proveditelnosti mandátu, kvalitě velení operace, vojenské disciplíně jednotek a spolupráci ze strany protivníků; posléze cituje Assise Malaquias (1996), jenž upozorňuje zejména na odpovídající zdroje; a konečně Duaneho Bratta (1997), který zdůrazňuje komplexní mírovou dohodu, souhlas stran konfliktu s působením operace, nestrannost operace a omezené používání síly (*Heldt, 2001, s. 8*). Zpráva o ponaučeních z operace OSN v Somálsku uvádí, že úspěšná operace na udržení míru je taková, jež se opírá o jednotný úmysl přispěvatelů jednotek, členských států OSN (zejména členů Rady bezpečnosti), Sekretariátu OSN, agentur OSN a širší humanitární komunity. Významná pro úspěch operace je kromě toho politická vůle místního obyvatelstva přijmout zodpovědnost za řešení krize (*Comprehensive Report on Lessons Learned from United Nations Operation in Somalia, 1995*).

Na základě vyhodnocení pramenů a literatury jsem si pro potřeby vlastní analýzy zvolila šest činitelů úspěchu, které jsem shrnula do následujícího předpokladu: *Úspěch operací OSN na udržení míru v Africe je vázán na: 1) podporu v Radě bezpečnosti, 2) jasný a realizovatelný mandát, 3) vybavení operace a její velikost, 4) délku trvání operace, 5) vůli nepřátelených stran konflikt ukončit, 6) podporu relevantní africké regionální organizace*. Podpora v Radě bezpečnosti je pro úspěch operací nezbytná, neboť Rada bezpečnosti rozhoduje o jejich zřízení, stanovuje mandát, vykonává kontrolu a řízení operací a rozhoduje i o jejich ukončení. Od podpory v Radě bezpečnosti se odvíjejí i další aspekty jako finanční a personální zajištění operací či širší pravomocí. Mandát představuje stěžejní kámen operací, neboť definuje činnosti, které mají operace vykonávat, a stanovuje pravomoc, které operacím určují rozsah působnosti. Je-li mandát určen vágně a jeho splnění je vzhledem k vnitřním (například počet jednotek) i vnějším (například nestabilní situace) podmínkám operací nereálné, negativně poznamená výsledek operací. Dále je možné předpokládat, že kvalitnější vybavení a vyšší počet jednotek zvyšují šanci operací na úspěch a naopak podcenění tohoto aspektu výrazně podkopává možnosti operací uspět. Obdobným předpokladem je skutečnost, že operace potřebují disponovat dostatkem času, aby mohly splnit své náročné úkoly. Zkracování délky trvání na základě častých politických tlaků znamená pokles šancí na úspěch. Vůle nepřátelených stran konfliktu jej nenásilně ukončit se jeví jako další stěžejní činitel úspěchu, jehož absence klade operacím na udržení míru velmi vysoké překážky v jejich cestě za úspěchem. Naopak čím větší přítomnost tohoto činitele, tím vyšší se zdá naděje na úspěšné splnění cíle operací. Zatímco zejména podpora v Radě bezpečnosti a vůle nepřátelených stran konflikt ukončit se zdají vzhledem k úspěchu operací naprosto zásadními činiteli, podpora africké regionální organizace působí spíše jako doplňkový činitel. Nicméně lze předpokládat, že podpora jedné z významných regionálních organizací směřovaná operacím OSN na udržení míru může zvýšit jejich šance na úspěch.

Z metodologického hlediska jde o komparativní případovou studii, která zkoumá deset případů operací OSN na udržení míru v Africe (UNAVEM I, II a III, UNTAG, UNOSOM I a II, ONUMOZ, UNAMIR, MINURCA a UNAMSIL). Cílem práce je ve vyjmenovaných případech ověřit vybrané činitele (determinanty) úspěchu operací OSN na udržení míru a odhalit, zda – a pokud ano, tak jaký – měly podíl na konečném, úspěšném či neúspěšném výsledku operací. Operace jsou přitom komparovány právě na základě činitelů úspěchu, tedy z hlediska podpory v Radě bezpečnosti, mandátu, vybavení operace a její velikosti, délky trvání, vůle nepřátelených stran konflikt ukončit a z hlediska podpory relevantní africké regionální organizace.

PŘÍPADOVÉ STUDIE OPERACÍ OSN V AFRICE

Operace OSN v Angole I (UNAVEM I)

Angola je rozlehlou zemí na jihovýchodě Afriky s několika výraznými skupinami obyvatelstva, politicky rozdělenými podél etnických linií. Z desetiletí bojů za nezávislost na Portugalsku vyšly jako nejsilnější skupiny MPLA (Lidové hnutí za osvobození Angoly) včele s Josém Eduardem dos Santosem a UNITA (Národní svaz pro úplnou nezávislost Angoly) pod vedením Jonase Malheira Savimbiho, navzájem soupeřící o moc. Stejně jako mnoho dalších konfliktů v Africe se i občanská válka v Angole stala součástí studené války. MPLA se těšilo podpoře Sovětského svazu a Kuby, zatímco za UNITA stály Spojené státy americké spolu s Jihoafrickou republikou, která se v Angole snažila potírat guerillové válečníky SWAPO (*South West African People's Organization*), bojující proti jihoafrické vládě v Namibii. Po změně režimu v Portugalsku v roce 1974 vyjádřila nová portugalská vláda odhodlání poskytnout nezávislost všem svým dosavadním africkým koloniím a Angola se stala svobodnou zemí. Nebylo však komu předat moc, a tak MPLA i UNITA samy vyhlásily svrchovanost nad oblastmi, které měly pod kontrolou. Občanská válka pokračovala i v průběhu osmdesátých let, živena vnější pomocí oběma stranám. Ve druhé polovině osmdesátých let vzrostla mezi zúčastněnými aktéry ochota k jednání, jejímž výsledkem byly dvě dohody, podepsané v prosinci 1988: o nezávislosti Namibie a o stažení kubánských vojáků z Angoly (*Danová, 1999, s. 24*). Přestože se dohody nezbývaly podstatou konfliktu v Angole, ukázaly se jako nezbytný výchozí krok k jeho řešení. Až po vyjasnění otázky přítomnosti cizích vojsk v zemi a komplikovaného politického statusu Namibie mohla být zahájena vyjednávání mezi angolskou vládou (MPLA) a UNITA (*Fortna, 1993 a, s. 385*).

Na základě předchozích jednání byla rezolucí Rady bezpečnosti č. 626 z prosince 1988 ustavena vojenská pozorovací skupina OSN pod názvem *United Nations Angola Verification Mission* (UNAVEM). Mandát operace zahrnoval úkol ověřovat postupně a kompletní stažení kubánských vojsk z území Angoly na základě časového plánu, který byl dohodnut mezi vládami Angoly a Kuby. Operace se zúčastnilo 70 vojenských pozorovatelů z deseti zemí světa, posílených mezinárodním i místním civilním personálem. Náklady na operaci činily 16,4 milionu amerických dolarů (*UNAVEM I, Facts and Figures, S. 1.*). Vzhledem k tomu, že angolská vláda poskytla operaci prostory pro úřadování a ubytování, bylo využito o jeden milion dolarů méně, než se původně předpokládalo. Tato částka byla později převedena na účet operace UNAVEM II (*Fortna, 1993 a, s. 381*). Doba trvání operace byla v rezoluci Rady bezpečnosti č. 626 stanovena na 31 měsíců. Stažení bylo dokončeno v květnu 1991, tedy o měsíc dříve, než předpokládal plán. Následující měsíc generální tajemník OSN oznámil Radě bezpečnosti, že UNAVEM plně a efektivně vykonala svůj mandát. Po celou dobu působení operace probíhala intenzivní diplomatická jednání, zprostředkovaná Portugalskem, která vyústila v uzavření mírových dohod mezi MPLA a UNITA v květnu 1991 v Bicesse. Tyto dohody měly představovat konec občanské války, trvajících prakticky nepřetržitě od vyhlášení nezávislosti Angoly v roce 1975.

Na výsledku operace se podílela celá řada faktorů. Především šlo o přímočarý mandát, který operaci zadával jasné úkoly. Stejně tak časový plán stahování byl realistický, což dokládá skutečnost, že operace svůj úkol i přes poměrně malý počet vojenských pozorovatelů splnila ještě před datem plánovaného ukončení. Navíc se nemusela potýkat s nedostatkem finančních zdrojů, o čemž svědčí to, že ani nevyčerpala přidělené prostředky. Mezinárodní politická podpora pro dohodu, která vedla k vytvoření UNAVEM, byla značná. Operace představovala totiž nejméně kontroverzní článek celé mírové dohody a byla ku prospěchu těch, kdo měli zájem o stažení kubánských vojsk – tedy Západu a zejména Jihoafrické republiky. Stejně tak místní aktéři se vůči UNAVEM stavěli vcelku kladně. Generální tajemník OSN v této souvislosti poznamenal, že „úspěch UNAVEM opět uka-

zuje, čeho může operace Organizace spojených národů na udržení míru dosáhnout, získá-li plnou spolupráci zúčastněných stran“ (UNAVEM I, *Background*, S. I.). Postoj stran vycházel z patové situace, která se stala pro obě neúnosnou a vedla je k závěru, že politická jednání jsou lepším řešením než pokračování v bojích. Implementace dohody vedoucí k vytvoření UNAVEM neobsahovala však žádné politické řešení angolského konfliktu, což se pro budoucí vývoj ukázalo jako klíčové. Po stažení kubánských jednotek ze země se poměr sil vychýlil v neprospěch angolské vlády a v následující době došlo k eskalaci bojů (Debiel, 2003, s. 89).

Operace OSN v Angole II (UNAVEM II)

Ve snaze podpořit jednání stran angolského konfliktu a udržet příměří zřídila Rada bezpečnosti rezoluce č. 696 z května 1991 operaci UNAVEM II. Rezoluce stanovila mandát ověřovat ustanovení dohodnutá stranami angolského konfliktu ohledně monitorování příměří a monitorování angolské policie během příměří. O necelý rok později Rada bezpečnosti vytyčila operaci úkol pozorovat a verifikovat prezidentské a parlamentní volby v Angole. Po obnovení bojů mezi vládou a jednotkami UNITA byl mandát UNAVEM II upraven tak, aby napomohl stranám konfliktu dosáhnout dohody o postupu mírového procesu a implementovat příměří na národní i lokální úrovni. Po podepsání *Lusackého protokolu* v listopadu 1994 dostala UNAVEM II za úkol ověřovat počáteční fázi naplňování mírové dohody (UNAVEM II, *Mandate*, S. I.). Doba trvání operace byla původně stanovena na 17 měsíců, tedy do uskutečnění plánovaných voleb. Hnutí UNITA však výsledky voleb neuznalo a obnovilo boje. Vzhledem k úzkému mandátu nemohla UNAVEM II do rozbourané situace zasáhnout a zůstala vůči násilí pasivní. Začala proto ztrácet autoritu a musela evakuovat většinu svých působišť. Za tohoto stavu navrhl generální tajemník OSN prozatímní prodloužení mandátu UNAVEM II v omezeném rozsahu, a to s hlavním úkolem poskytovat „dobré služby“ a hrát roli zprostředkovatele mezi bojujícími stranami. Ve snaze dosáhnout těchto cílů Rada bezpečnosti opakovaně prodlužovala mandát operace až do února 1995, kdy operaci vystřídala UNAVEM III (Danová, 1999, s. 25). Její celkové náklady se vyšplhaly k necelým 176 milionům dolarů (UNAVEM II, *Facts and Figures*, S. I.).

Operace UNAVEM II působila v nebezpečné a složité situaci. Přestože byl její mandát mírovými dohodami limitován, musela stranám konfliktu od začátku aktivně napomáhat k překonávání překážek, které vyplývaly z implementace dohod. Její politická role přitom zůstala omezená, což snižovalo možnosti efektivního splnění úkolů. Závažným nedostatkem bylo podfinancování operace a nedostatečný počet vojenských pozorovatelů i civilních pracovníků. Zejména pro úkol pozorování voleb a demobilizace se počet jednotek OSN ukázal jako zcela neadekvátní. Volební pozorovatelé navíc při výkonu svých povinností čelili násilí a zastrahování. Vzhledem k rozloze země (je stejná jako dvě třetiny západní Evropy) a k infrastruktuře zničené několika desetiletími občanské války se objevily překážky logistické povahy. Kromě slabých pravomocí a nedostatečných zdrojů si zvláštní vyslankyně OSN Margaret Ansteeová stěžovala i na nedostatek politické vůle mezi členy Rady bezpečnosti (Adebajo – Landsberg, 2000, s. 169). Po vyřešení otázky přítomnosti cizích vojsk na území Angoly totiž zájem mezinárodního společenství o tamní konflikt výrazně polevil. Absence trvalé mezinárodní podpory při implementaci mírové dohody záhy ukázala, jak snadno může konflikt znovu vypuknout. Jednu z klíčových rolí v rozboru neúspěchu UNAVEM II je nutné připsat vůdci UNITA J. Savimbimu, který se projevoval jako zdatný narušitel (*spoiler*). Nechtěl akceptovat ani odzbrojení svých jednotek, ani volební výsledky a spolu s ostatními členy UNITA se odmítal účastnit diskuzních panelů o mírovém procesu, sponzorovaných OSN. K udržování bojů mu sloužily ekonomické zdroje, pocházející zejména z obchodu s diamanty – podle některých zpráv měla UNITA dokonce větší příjmy z prodeje diamantů než samotná angolská vláda (Gedlu, 1999, s. 20).

Operace OSN v Angole III (UNAVEM III)

V únoru 1995 schválila Rada bezpečnosti rezolucí č. 976 ustavení operace UNAVEM III s cílem pomoci stranám konfliktu v obnově míru a v dosažení národního usmíření. Vyslání operace následovalo po podpisu mírové dohody, známé pod názvem *Lusacký protokol* z listopadu 1994, který znovupotvrzoval závazky z roku 1991. Operaci UNAVEM III bylo přiděleno široké spektrum úkolů. K hlavním bodům patřilo poskytovat „dobré služby“ a zprostředkování mezi stranami konfliktu, monitorovat a verifikovat příměří a proces národního usmíření, dohlížet na stažení a demobilizaci jednotek UNITA a na neutralitu Angolské národní policie, koordinovat a podporovat humanitární aktivity spojené s mírovým procesem, účastnit se aktivit na odstraňování min, dohlížet na volební proces a další (*UNAVEM III, Profile, S. l.*). Rezoluce Rady bezpečnosti č. 976 schválila vyslání až sedmi tisíc vojenských jednotek spolu s 350 vojenskými a 260 policejními pozorovateli, avšak této síly operace nikdy nedosáhla; v červnu 1997 měla 4220 jednotek (*UNAVEM III, Facts and Figures, S. l.*). Výdaje na operaci činily přibližně 752 milionů dolarů (*UNAVEM III, Facts and Figures, S. l.*). Doba trvání byla původně naplánována na šest měsíců, avšak v důsledku vyhrcoené situace v zemi a neschopnosti plnit stanovené úkoly bylo působení UNAVEM III prodlužováno až do června 1997, kdy byla operace definitivně ukončena, aniž by dosáhla svých cílů (*Danová, 1999, s. 26*).

Přestože měla UNAVEM III oproti své předchůdkyni jasněji vymezený mandát, jeho šíře zůstala značná. Kromě toho si jednotky OSN v Angole během svého předchozího působení v zemi poškodily pověst, a proto UNAVEM III postrádala důvěryhodnost. Přestože byl částečně napraven nesprávný odhad finančního a personálního zabezpečení operace (UNAVEM III disponovala několikanásobně větším rozpočtem i množstvím jednotek než UNAVEM II), zůstával poměr příslušníků operace vůči celkové populaci Angoly velmi malý. K neúspěchu přispěla také skutečnost, že MPLA a UNITA měly dlouhodobě vyrovnané síly. Obě vlastnily přístup k bohatým zdrojům nerostných surovin s obchodními vazbami na mezinárodní trh se zbraněmi (*Gedlu, 2002, s. 37*). To je odlišovalo od aktérů mosambického konfliktu, kteří podobnými zdroji k financování svého boje nedisponovali. Stěžejní pro výsledek operace byla skutečnost, že ani MPLA, ani UNITA nemyslely implementaci podepsaných mírových dohod vážně (*Adebajo – Landsberg, 2000, s. 170*). Za stavu, kdy chyběla elementární vůle stran konfliktu dojít k jeho zdárnému konci, nebylo v silách UNAVEM III dané cíle splnit. Čtyři roky po podepsání *Lusackého protokolu* občanská válka nanovo vypukla, a to i přes přítomnost Pozorovatelské mise OSN v Angole (MONUA) a působení Úřadu OSN v Angole (UNOA). Zvratem se stalo až zabití J. Savimbiho v únoru 2002 během bojů proti vládním jednotkám. Po této události se vládní síly dohodly s UNITA na příměří.

Operace OSN v Namibii (UNTAG)

Namibie, země ležící na jihu Afriky při pobřeží Atlantského oceánu, představovala poslední kolonii na tomto kontinentě. Za první světové války byla coby německé panství pod názvem Jihozápadní Afrika okupována Jižní Afrikou, které následně připadla zodpovědnost za území ve formě tzv. mandátu C. Po skončení druhé světové války Jižní Afrika odmítla akceptovat autoritu OSN jako nástupkyně Společnosti národů nad územím Namibie a pokusila se území anektovat. Mezi obyvatelstvem Namibie vznikla již zmíněná organizace SWAPO, usilující o dosažení nezávislosti země, a to i za cenu násilného boje (*Fortna, 1993 b, s. 353–354*). Řešení konfliktu mezi Namibií a Jižní Afrikou doprovázelo po desetiletí trvající diplomatické úsilí. V roce 1978 byl navržen plán urovnání konfliktu, který počítal s vytvořením operace asistující Namibii v přechodu k demokracii, včetně pomoci při dohledu nad svobodnými volbami. Plán byl téhož roku schválen Radou bezpečnosti rezolucí č. 435, avšak do jeho uskutečnění mezitím uplynulo celé desetiletí. Silný impuls k rozhýbání mírového procesu daly USA, když v souladu s politikou „spojování“

(*linkage*) navrhly svázat nezávislost Namibie s odsunem kubánských jednotek z Angoly (Hufnagel, 1996, s. 45).

Začátek působení UNTAG (*United Nations Transition Assistance Group*) se datuje k 1. 4. 1989. Rezoluce počítala s délkou trvání 12 měsíců, tedy do dubna 1990. Úkolem UNTAG bylo pomoci zvláštnímu vyslanci generálního tajemníka OSN zabezpečit včasnou nezávislost Namibie prostřednictvím svobodných a spravedlivých voleb. Kromě toho měla UNTAG přispět k zastavení všech nepřátelských akcí, ke stažení jihoafrických vojenských jednotek ze země, ke zrušení diskriminačních zákonů, k propuštění politických vězňů, k návratu uprchlíků a k dodržování práva a pořádku (*UNTAG, Mandate, S. I.*). Operace OSN v Namibii znamenala přechod od tradičního ke komplexnímu udržování míru. Poprvé zde vedle vojenské složky působila také objemná civilní složka. Operace byla dosud nejdražší (celkové výdaje činily přes 368 milionů dolarů) a od dob operace ONUC (*United Nations Operation in the Congo*) v Kongu největší (téměř čtyři a půl tisíce příslušníků vojenské složky, jeden a půl tisíce příslušníků civilní policie, další dva tisíce členů mezinárodního a místního personálu a jeden tisíc osob zajišťujících volby), (*UNTAG, Facts and Figures, S. I.*). Dostatečné množství personálu mělo několik důvodů: šlo o první velkou operaci OSN po mnoha letech, díky uvolňování mezinárodněpolitického napětí měla slušné vyhlídky na úspěch a po udělení Nobelovy ceny míru v roce 1988 operacím OSN na udržení míru se účast na ní zdála jako prestižní záležitost (Hufnagel, 1996, s. 81–82).

Operace UNTAG se řadí k neúspěšnějším podnikům v dějinách OSN. Její hlavní cíl byl splněn, Namibie se stala svobodnou zemí. Na úspěchu operace se podílela celá řada vnějších i vnitřních faktorů. Základem byla plná spolupráce stran konfliktu, kontinuální podpora ze strany Rady bezpečnosti a dostatečné finanční zdroje na činnost operace. UNTAG těžila především ze skutečnosti, že byla součástí mírové dohody prospěšné všem zúčastněným stranám. Úspěšné vyřešení konfliktu Spojeným státem coby zprostředkovateli jednání dodalo na prestiži a Sovětskému svazu poskytlo únikovou cestu pryč od nákladné rivality na jihu Afriky. Také zájmy regionálních aktérů se nacházely ve výhodné konfiguraci. Namibijská organizace SWAPO si uvědomovala, že by vojenskou cestou nikdy nedosáhla svého cíle, a ochotně akceptovala každý návrh, který ji stavěl do role legitimního politického hráče. Angola s dohodou také souhlasila, neboť si již nemohla dovolit další udržování kubánských jednotek na svém území. Výraznější námitky proti dohodě vyslovovala Jihoafrická republika, avšak neuspokojivé ekonomické i vnitropolitické podmínky a vojenské neúspěchy změnily poměr výnosů a ztrát z angažmá v dané záležitosti (*Fortna, 1993 b, s. 357–358*). Další podstatnou výhodou UNTAG bylo, že se Namibie nenacházela uprostřed občanské války. Operace se pohybovala na základech stabilního, funkčního státu a její úloha spočívala spíše v kontrole stávající administrativy než v jejím výkonu (Hufnagel, 1996, s. 65). Úspěchy operace UNTAG tak povzbudily Radu bezpečnosti, aby nadále aplikovala koncepty řešení vnitrostátních konfliktů prostřednictvím voleb a prosazování demokracie (*Malone – Wermester, 2000, s. 39*).

Operace OSN v Somálsku I (UNOSOM I)

Somálsko, země dominující Africkému rohu, je typickým příkladem vnitrostátního konfliktu. Země se vyznačuje vysokým stupněm homogenity obyvatelstva, které je téměř výlučně somálského původu, sdílí společný jazyk, náboženství a kulturní tradice. Představuje tak jednu z největších etnických skupin v Africe. Přes tuto jednotu je jeho převládající charakteristikou rozdělení mezi klany, stojící v pozadí dlouholeté občanské války. Somálský vývoj byl značně poznamenán diktaturou Siada Barreho, který za střídavé podpory obou supervelmocí usiloval o narušení tradiční klanové struktury. Definitivní kolaps diktatury v roce 1991 zanechal zemi v mocenském vakuu, na něž mnoho klanů reagovalo s úmyslem získat rozhodující podíl na moci. Následná občanská válka vyhnala z domovů statisíce lidí, způsobila hladomor nevídaných rozměrů a přivedila kolaps státních struktur.

Právě rozsáhlý hladomor přiměl OSN k úsilí konflikt utiшит a přivést zneprátelené strany k jednacímu stolu (*Raděj, 2004, s. 8–9*).

Rezolucí Rady bezpečnosti č. 751 z dubna 1992 byla ustavena operace UNOSOM (*United Nations Operation in Somalia*) s úkolem monitorovat příměří v hlavním městě Mogadišo, chránit příslušníky a zařízení OSN v přístavech a letištích v Mogadišu a eskortovat dodávky humanitární pomoci z těchto míst do distribučních středisek ve městě a v jeho blízkém okolí (*UN SCR 751, 1992*). UNOSOM původně měla 500 neozbrojených vojenských pozorovatelů. Ti nebyli však schopni ochránit konvoje s humanitární pomoci, a tak byl rozšířen mandát operace a navýšena její síla o tři tisíce vojáků (*UN SCR 775, 1992*). Neustále se zhoršující situaci se Rada bezpečnosti OSN snažila čelit vytvořením operace UNITAF (*Unified Task Force*), spadající pod kapitolu VII *Charty OSN* a čítající 28 tisíc vojáků, aby bylo zjednáno bezpečné prostředí pro doručování humanitární pomoci (*UN SCR 794, 1992*). Po rozporech mezi vládou USA a vedením Sekretariátu OSN ohledně účelu působení amerických jednotek v Somálsku⁵ byla operace UNITAF na přelomu jara a léta roku 1993 nahrazena operací UNOSOM II, jejíž součástí zůstal také vojenský kontingent USA (*Nejedlý, 1993, s. 17–18*).

Rezoluce Rady bezpečnosti č. 751 z dubna 1992 byla založena na konceptu tradičního udržování míru, který předpokládá nestrannost, souhlas stran konfliktu s přítomností operace a minimální užití síly. UNOSOM se však ocitla uprostřed konfrontace jak s válčícími frakcemi, tak i mezi nimi navzájem. Tyto frakce byly vybaveny zbraněmi, dodanými supervelmocemi během studené války. Po jejím skončení se však dostaly do rukou klanů, gangů i obyčejných banditů, kteří napadali dodávky humanitární pomoci a následně je „přerozdělovali“ (*Nejedlý, 1993, s. 17*). Úsilí OSN v Somálsku tak bylo v první řadě ochromeno trváním na požadavku, aby byla operace vedena se souhlasem místních autorit. Lokální klanovní lídři a další bojovníci opakovaně odmítali povolit bezpečnostnímu personálu OSN operovat na územích spadajících pod jejich kontrolu a nebyli ochotni plnit již uzavřené dohody. Také kvůli tomu UNOSOM nikdy nedosáhla předpokládané plné síly. Ještě v prosinci 1992 její personál tvořilo pouhých 564 lidí – příliš málo na to, aby mohl plnit rozšířený mandát (*Sens, 1997, s. 77–78*). Ani diplomatická jednání zprostředkovaná řadou afrických regionálních organizací nepřinesla žádný zvrat ve vývoji situace. Organizace africké jednoty, Liga arabských států, Organizace islámské konference i země Afrického rohu se sice podílely na různých konferencích, avšak k účinnému zásahu jim chyběly schopnosti i síly (*Nejedlý, 1993, s. 17*). Až operace UNITAF, která umožnila efektivnější doručování humanitární pomoci, přivodila nesporný pokrok. Přes tento dílčí úspěch se však bezpečné prostředí nepodařilo vytvořit.

Operace OSN v Somálsku II (UNOSOM II)

Operace UNOSOM II byla zahájena rezolucí Rady bezpečnosti č. 814 z března 1993, kdy plynule navázala na ukončenou operaci UNITAF. Původně byla schválena na dobu do konce října 1993. Zakládala se na konceptu vynucení míru (*peace enforcement*), navrženému B. Butrussem-Ghálím v *Agendě pro mír*, který vychází z kapitoly VII *Charty OSN* a umožňuje užití síly nad rámec sebeobrany. Tato opatření byla umožněna bezprecedentním prohlášením Rady bezpečnosti, že „*rozsah lidské tragédie způsobené konfliktem v Somálsku... představuje ohrožení mezinárodního míru a bezpečnosti*“ (*UN SCR 794, 1992*). Poskytnutí humanitární pomoci pak bylo označeno jako krok k znovunastolení světového míru. Mandátem operace bylo podnikat vhodné kroky, včetně donucovacích opatření, s cílem vytvořit v Somálsku prostředí bezpečné pro doručování humanitární pomoci. UNOSOM II měla zejména monitorovat klid zbraní a plnění dohod, předcházet násilí, zabavovat neoprávněně držené lehké zbraně, zabezpečit doručování humanitární pomoci, chránit zaměstnance a zařízení OSN, Červeného kříže a dalších organizací, pokračovat v odstraňování min a pomáhat při repatriaci uprchlíků. Kromě toho Rada bezpečnosti uložila operaci poměrně náročný úkol asistovat při obnově tamních politických institucí

a hospodářských struktur (*UN SCR 814, 1993*). Pokud se týká finanční stránky, byla operace UNOSOM II poměrně dobře zajištěna a její vojáci patřili k nejlépe vybaveným na světě. V říjnu 1994 měla 28 tisíc příslušníků, v srpnu 1994 pak 22 tisíc a na konci svého působení kolem 15 tisíc (*UNOSOM II, Facts and Figures, S. l.*). Po operaci UNPROFOR (*United Nations Protection Force*) v bývalé Jugoslávii šlo o nejobjemnější operaci OSN. Náklady na ni se vyšplhaly k obrovské částce 1,6 miliardy dolarů (*UNOSOM II, Facts and Figures, S. l.*), čímž předčila dosud rekordní operaci UNTAC (*United Nations Transitional Authority in Cambodia*) v Kambodži. Činnost operace byla ukončena v březnu 1995.

Operace UNOSOM II nebyla zcela novou operací, byla spíše rozšířením předchozí operace s upraveným mandátem. Od UNITAF převzala jak značnou část úkolů, tak i počet vojáků. V praxi se potýkala se stejnými či podobnými problémy jako její předchůdkyně. Pro konečný výsledek bylo určující, že se nadále pohybovala v nepřátelském prostředí zaplaveném množstvím zbraní, kde byla terčem obstrukcí, hrozeb i ozbrojených útoků. Kromě absentující spolupráce stran konfliktu a jejich vůle konflikt ukončit se musela obejít i bez podpory oficiálních vládních struktur, které v tu dobu nebyly schopné plnit své funkce. Na rozdíl od UNOSOM I byla však UNOSOM II o poznání lépe materiálně i personálně zajištěna, přestože příslibené jednotky nedorazily včas a koordinace nasazení vojáků z různých zemí neprobíhala právě hladce.⁶ Strategie UNOSOM II vycházela z možnosti použít donucovací opatření, avšak o poznání menší pozornost věnovala klíčovému získání důvěry samotných Somálců. Vojáci navíc nebyli připraveni na realitu Somálska, neznali místní tradice, zvyky a historii, takže působili jako „slon v porcelánu“ (*Šulc, 2005, s. 14*). Byla přijata řada rozhodnutí preferujících jednu ze stran konfliktu, čímž došlo k narušení nestrannosti OSN. Vrcholem bylo rozhodnutí amerického velitele admirála Jonathana Howa vypsát odměnu 25 tisíc amerických dolarů za dopadení Mohameda Farraha Aidida (*Gedlu, 2002, s. 37*). Ten na oplátku nepolevoval ve své otevřené konfrontační politice vůči OSN a USA a podnikal útoky na kontingenty UNOSOM II, při nichž došlo k četným zraněním i úmrtím. Americká vojenská strategie tak vedla k poněkud paradoxní situaci: zatímco byla OSN dosud kritizována za to, že dělá málo, v Somálsku byla kritizována za to, že zachází příliš daleko (*Nejedlý, 1993, s. 18*). Nejlepších výsledků dosáhla UNOSOM II v humanitární oblasti. V Somálsku působily pod ochranou UNOSOM II mnohé agentury Organizace spojených národů, zejména Dětský fond OSN (UNICEF), Světový potravinový program OSN (WFP), Rozvojový program OSN (UNDP) a Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu (UNESCO), z jejichž aktivit benefitovaly miliony Somálců. Podle odhadů OSN bylo díky tomu zachráněno minimálně čtvrt milionu lidí (*UNOSOM II, Background, S. l.*). V okamžiku odchodu posledních jednotek OSN ze Somálska však zneprátené strany nebyly o nic blíže k dohodě než dříve. Události v Somálsku tak vedly k dlouhodobému poškození mezinárodní důvěry v operace Organizace spojených národů.

Operace OSN v Mosambiku (ONUMOZ)

Mosambik, jeden z nejchudších států světa, získal po mnoha letech gerilové války nezávislost na Portugalsku spolu s ostatními portugalskými koloniemi v roce 1975. Státní moc přešla do rukou strany FRELIMO (Fronta za osvobození Mosambiku), která se otevřeně hlásila k ideologii marxismu-leninismu. Proti vládě FRELIMO zahájilo ozbrojený boj hnutí RENAMO (Národní odpor Mosambiku), podporované Jihoafrickou republikou. Hnutí RENAMO svou činností destabilizovalo zemi a paralyzovalo mnoho oblastí veřejného života, a proto se v polovině osmdesátých let Mosambik zařadil mezi případy zhroutěného státu. Rozpadem sovětského bloku ztratil vládnoucí režim v Mosambiku dosavadní podporu a zřekl se své marxisticko-leninské orientace. Souběžně s tím docházelo k převratným změnám v Jihoafrické republice, kde bylo postupně likvidováno zákonodárství apartheidu, čímž se i v Mosambiku rozplýval „obraz nepřítelů“. Mocenský monopol FRELIMO, vyčerpané neustálými útoky RENAMO, zahraničními tlaky a rozvrácenou ekonomikou, ochaboval a začaly se rýsovat předpoklady pro urovnání situace za zpro-

středkovatelské pomoci OSN (*Klíma, 1994, s. 33*). Po zdlouhavém jednání byla v Římě v říjnu 1992 podepsána dohoda o příměří, jejíž součástí byla i podoba a náplň operace OSN na udržení míru v Mosambiku.

Činnost operace ONUMOZ (*United Nations Operation in Mozambique*) byla odstartována rezolucí č. 797 z prosince 1992. Hlavním účelem bylo přispět k implementaci mírové dohody. Mandát zahrnoval zejména pozorování příměří, separaci a demobilizaci vojenských sil, sběr, skladování a likvidaci zbraní, ověřování úplného stažení cizích jednotek ze země, zajištění bezpečnosti infrastruktury a personálu OSN a dalších subjektů, podílejících se na mírovém procesu, asistenci a monitorování volebního procesu a koordinaci humanitárních aktivit (*ONUMOZ, Mandate, S. I.*). Mandát byl formálně ukončen v prosinci 1994. Součástí operace byl důležitý projekt sociální integrace bývalých povstalců, řízený agenturou UNOHAC (*United Nations Office for Humanitarian Assistance Co-ordination*), jejímž úkolem bylo dohlížet na plnění sociálně-humanitárních aspektů odzbrojovacího programu ONUMOZ. Smířlivá atmosféra ve společnosti a ochota mezinárodního společenství projekt podpořit vedly k dobrovolnému rozhodnutí většího počtu povstalců složit zbraně, než tomu bylo například v Angole (*Gedlu, 2002, s. 38*). Celkové náklady na operaci dosáhly téměř 493 milionů dolarů (*ONUMOZ, Facts and Figures, S. I.*). Ke splnění mandátu měla ONUMOZ k dispozici zhruba šest a půl tisíce vojáků (k listopadu 1993), ke konci působení necelé čtyři tisíce (*ONUMOZ, Facts and Figures, S. I.*). ONUMOZ tedy ve srovnání s předchozími případovými studii s výjimkou UNOSOM II disponovala jak vyšší finanční částkou, tak i větším počtem vojáků. Zvláštnímu vyslanci generálního tajemníka OSN, jímž byl italský diplomat Aldo Ajello, se podařilo včas a ve značné míře zapojit do mírového procesu významné subjekty mezinárodního společenství coby aktivní hráče. Velký význam měla v této souvislosti tzv. skupina pěti, která kromě několika evropských zemí zahrnovala i Organizaci africké jednoty (*Debiel, 2003, s. 119*).

Operace OSN v Mosambiku bývá považována za jednu z nejúspěšnějších operací OSN vůbec. Poměrně ambiciózní mandát se podařilo splnit. Ve spolupráci s Vysokým komisařem OSN pro uprchlíky byla umožněna repatriace 75 % vnitřně přesídlených osob a více než jednoho milionu uprchlíků. Ze zhruba 100 tisíc vojáků obou stran konfliktu byly demobilizovány tři čtvrtiny, deset tisíc dalších pak bylo zařazeno do nově zformovaných mosambických ozbrojených sil. Dalším ukazatelem úspěšnosti operace byl relativně hladký průběh voleb, které se staly prvními svobodnými volbami od nezávislosti Mosambiku v roce 1975. Strany výsledky voleb akceptovaly, což je mnohdy ještě důležitější aspekt než samotné konání voleb. Klidný průběh a regulérnost voleb následně potvrdili i zahraniční pozorovatelé (*Bureš, 2003 b*). K pozitivnímu výsledku nesporně přispělo i to, že mírová dohoda byla uzavřena v době euforie z konce studené války. Podle Karla Kovandy lze spekulovat o tom, zda by Mosambik coby jedna z nejhudších zemí Afriky bez zjevného zájmu některé z mocností i dnes dostal pomoc, kterou ve své době potřeboval (*Kovanda, 1996, s. 22*). Na rozdíl od Angoly chyběl mosambickému povstaleckému hnutí zahraniční sponzor a diamanty, jejichž prostřednictvím by mohlo financovat svůj ozbrojený boj. Operaci se za dva roky svého působení podařilo vyřešit většinu palčivých problémů poměrně dlouhodobého a komplikovaného konfliktu. Když byla ONUMOZ v lednu 1995 stažena, vládl na celém území Mosambiku relativní mír (*Bureš, 2003 b*).

Operace OSN ve Rwandě (UNAMIR)

Rwanda je multietnickým státem, složeným ze tří kmenů: většinových Hutuů, menšinových Tutsiů a početně zanedbatelných Twaů. Během belgické koloniální správy se Tutsiové těšili nadřazenému postavení ve všech sférách života. V době vrcholícího úsilí o získání nezávislosti se však Belgie začala přiklánět k početnějším Hutuům, což vyostřovalo vzájemné vztahy. Po sérii masakrů na Tutsiech došlo k jejich masovému odchodu do exilu, kde koncem sedmdesátých let vytvořily Rwandskou vlasteneckou frontu (RPF), při-

pravující jejich návrat do země. Vojenská invaze z roku 1990 sice ztroskotala, nicméně urychlila proces obnovení politického pluralismu v zemi. V srpnu 1993 byly podepsány *Arušské mírové dohody*, které měly zaručit rozdělení moci ve státě a nasazení mírových jednotek OSN. Po dosud neobjasněném sestřelení letadla ze začátku dubna 1994, při němž zahynul rwandský prezident Juvénal Habyarimana z kmene Hutuů, vypukla v zemi s novou intenzitou občanská válka. Hutuské militantní kruhy rozpoutaly genocidu Tutsiů a umírněných Hutuů, ochotných spolupracovat s vítězí RPF. Během června a července 1994 bylo podle údajů rwandské vlády zavražděno přes jeden milion lidí.

Operace UNAMIR (*United Nations Assistance Mission for Rwanda*) byla ustavena rezolucí Rady bezpečnosti č. 872 z října 1993. Její mandát byl poměrně široký: zahrnoval pomoc zúčastněným stranám s implementací *Arušských mírových dohod*, sledování příměří, podporu přechodné vlády ve Rwandě, zajištění bezpečnosti hlavního města Kigali, vytvoření demilitarizované zóny, asistenci při odstraňování min a koordinaci humanitárních aktivit (*UN SCR 872, 1993*). Svou činnost ukončila UNAMIR v březnu 1996. Ohledně velikosti a vybavení operace trvali mnozí představitelé Rady bezpečnosti na tom, že musí jít o malou a finančně nenáročnou operaci. Přestože velitel operace, kanadský generál Roméo Dallaire, požadoval odhadem osm tisíc vojáků, musel se spokojit s kompromisem dvou a půl tisíce lehce vyzbrojených vojáků (*Melvern, 2004, s. 87*).

Osud operace UNAMIR byl pevně svázán s mírovým procesem. Neexistovala alternativa pro případ, že by mírové snažení selhalo. Mezinárodní společenství chápalo *Arušské mírové dohody* jako správný výchozí bod směrem k míru ve Rwandě a tamní situace byla vnímána spíše jako malá, v Africe běžná občanská válka. Narůstající politicky motivované násilí bylo ignorováno a zprávy o závažném porušování lidských práv či dokonce o možnosti plánování genocidy přehlíženy. Ve skutečnosti bylo příměří oběma stranami konfliktu porušováno, neboť ani jedna ze stran neměla na jeho dodržování zájem. Navzdory časté výtce, že se mezinárodní společenství dostatečně nevěnuje řešení konfliktů v „nevýznamných“ částech světa, probíhala ve Rwandě od samého začátku intenzivní diplomatická jednání, vedená regionálními státy a Organizací africké jednoty. Radikální frakce Hutuů však neměla nic, co by z rozhovorů mohla získat, a tudíž se z nich sama vyloučila. Jak upozorňuje Christopher Clapham, dlouhá jednání se stala oponou, za níž probíhaly přípravy na genocidu. Důsledkem toho tak paradoxně zahynulo více lidí v době následující po mírových jednáních než před nimi (*Clapham, 1998, s. 193–209*). Podíl na neúspěchu operace má v mnoha ohledech její mandát. Vzhledem k rozbouřené situaci a k lehkému vyzbrojení příslušníků UNAMIR se jevilo jako nerealistické jej splnit. Nedostatečná flexibilita OSN neumožňovala operaci rychle reagovat na neustále se měnící situaci ve Rwandě, a tak UNAMIR zůstávala vždy o několik kroků pozadu. Slabá politická podpora nejen Rady bezpečnosti, ale i ostatních členů OSN byla dalším významným faktorem, který přispěl k selhání UNAMIR. Spojené státy byly v té době pod silným vlivem debaklu v Somálsku, a proto jakékoliv angažmá v „neznámé“ africké zemi bylo z důvodu malého národního profitu a vysokého rizika ztrát na životech považováno za politicky nepopulární. Zcela zvláštní roli hrála Francie, jejímž cílem bylo především uchování francouzských politických i hospodářských zájmů ve Rwandě a ubránění francouzské sféry vlivu v Africe (*Hasenclever, 2001, s. 296*). V neposlední řadě se na neúspěchu operace podepsala i neochota Rady bezpečnosti označit situaci ve Rwandě za genocidu, přestože bylo vzhledem k cílenému vraždění příslušníků kmene Tutsiů navýsost jasné, že o genocidu jde. Jakmile by totiž toto slovo Rada bezpečnosti použila, vyplývaly by z toho právní následky s povinností zasáhnout a viníky potrestat. Fakt, že po dlouhé týdny slovo genocida nikdo oficiálně a veřejně nepoužil, značil naprostý kolaps odpovědnosti OSN. Za hlavního nositele zodpovědnosti za neschopnost OSN předejít a zastavit genocidu ve Rwandě zpráva nezávislé vyšetřovací komise následně označila generálního tajemníka OSN, Sekretariát, Radu bezpečnosti, UNAMIR a širší členstvo Organizace spojených národů (*Report of the Independent Inquiry..., 1999*).

Operace OSN ve Středoafričské republice (MINURCA)

Středoafričská republika, čítající pouhých tři a půl milionu obyvatel, se řadí k frankofonním zemím afrického kontinentu. Od své nezávislosti, získané v roce 1960, prošla pozoruhodným vývojem, jehož součástí byly vojenské převraty a dlouhá období vojenské vlády. Přední místo mezi těmito vládci zaujímal Jean-Bédél Bokassa, který se v polovině sedmdesátých let nechal okázale korunovat na císaře. První polovina devadesátých let se nesla ve znamení přechodu k pluralitní demokracii, avšak vývoj ve druhé polovině tohoto desetiletí opět charakterizovala politická nestabilita a pokusy o převrat, vedoucí k znovunastolení vojenské vlády (Řehák, 2006, s. 28). V roce 1996 byla Středoafričská republika otřesena jednou z takových politicko-vojenských krizí, vyplývající z velké části z nespokojenosti obyvatel se sociálními a ekonomickými podmínkami v zemi. Intenzivní jednání vedla k podepsání dohody z Bangui, která předpokládala vznik vlády národní jednoty, odzbrojení povstalců, zajištění bezpečnosti hlavního města a uspořádání konference s cílem usmířit znepřátelené strany. Při naplňování této dohody měla zúčastněným stranám pomáhat tzv. Mise monitorující naplnění Banguiské dohody – MISAB (*Mission de Surveillance des Accords de Bangui*), složená z afrických sil s podporou Francie (Řehák, 2006, s. 30).

Pozdější rozhodnutí Francie stáhnout z MISAB své vojáky a logistickou podporu, pro misi životně důležitou, vedlo k požadavku generálního tajemníka OSN vyslat operaci Organizace spojených národů. V své rezoluci č. 1159 z března 1998 Rada bezpečnosti s odkazem na kapitolu VII *Charly OSN* autorizovala státy, podílející se na MISAB, k zajištění bezpečnosti a svobody pohybu jejich personálu⁷ a vyjádřila své rozhodnutí ustavit operaci MINURCA (*United Nations Mission in the Central African Republic*). Tatáž rezoluce stanovila následující mandát: asistovat při udržování a zvyšování bezpečnosti a stability v Bangui a v blízkém okolí, asistovat národním bezpečnostním silám při udržování pořádku a práva a při ochraně důležitých zařízení v Bangui, monitorovat uskladnění a likvidaci zabavených zbraní, zajišťovat stabilitu a svobodu pohybu pro personál OSN, asistovat při organizování a výcviku národní policie a poskytovat podporu v souvislosti s parlamentními volbami (*UN SCR 1159, 1998*). Operace ukončila svou činnost v únoru 2000. Její rozpočet činil 60 milionů dolarů za období od března 1998 až do června 1999 a 41 milionů dolarů za období od července 1999 až do června 2000 (*MINURCA, Facts and Figures, S. l.*), což představuje jednu z nejmenších částek určených pro operace na udržení míru, které jsou předmětem tohoto článku. Maximální síla operace měla 1350 jednotek. Ve srovnání s operací ve Rwandě, kde bylo v době genocidy nasazeno pouhých 270 vojáků, se tento počet vzhledem k povaze konfliktu ve Středoafričské republice (spíše než o složitý a intenzivní konflikt s hlubokými příčinami šlo o společensko-ekonomické nepokoje) zdá jako poměrně slušný.

Ve své zprávě z ledna 2000 o aktivitách MINURCA generální tajemník OSN konstatoval, že operace díky své přítomnosti a aktivní roli poskytla tamním obyvatelům potřebnou stabilitu po období závažných otřesů (*MINURCA, Background, S. l.*). Zároveň přispěla k rozvoji dialogu mezi politickými stranami a napomohla k procesu přípravy a konání jak parlamentních, tak i prezidentských voleb. Pokrok na politické scéně umožnil nastartovat též ekonomický rozvoj země (*MINURCA, Background, S. l.*). Operace měla podporu mezinárodního společenství, především Francie. Francouzská logistická pomoc africkým jednotkám účastnícím se operace byla pro jejich poměrně úspěšné působení rozhodující. V porovnání s Angolou, se Rwandou či se Somálskem projevovali političtí lídři Středoafričské republiky vůli vyřešit své spory nenásilně. Stejně jako v případě Mosambiku zde neexistovaly výrazné zdroje, jimiž by bylo možné nelegální cestou financovat prodlužování konfliktu. Strany sporu dávaly najevo ochotu využít přítomnosti mezinárodního společenství, a to na rozdíl například od Angoly, která se snažila přimět OSN k odchodu ze země (*Nyamu, 1999, s. 14*). Přestože operace za dobu svého působení zklidnila situaci a zvýšila bezpečnost v zemi, nepodařilo se jí zamezit nepokojům, které v zemi posléze vypukly.

Operace OSN v Sierra Leone (UNAMSIL)

Sierra Leone, další z nejchudších zemí světa, se v minulosti vyznačovala celou řadou nestabilních režimů, proti nimž stála Jednotná revoluční fronta (*Revolutionary United Front – RUF*). Za pomoci Vojenské pozorovatelské skupiny ECOMOG (*ECOWAS Monitoring Group*) se armáda Sierry Leone snažila vládu bránit před povstaleckými skupinami, avšak posléze ji sama svrhla. Zatímco se představitelé Organizace africké jednoty (OAJ) a Hospodářského společenství západoafrických států (ECOWAS) snažili vyjednat řešení konfliktu a návrat země k civilní vládě, RUF pokračovala ve svých útocích (*UNAMSIL, Background, S. l.*). V roce 1996 dosáhla vláda dílčího zklidnění situace, byla obnovena činnost politických stran, na části území proběhly volby (vítězem se stal Ahmed Tejan Kabbaha) a došlo k podepsání mírové dohody. Brzy na to se však k moci dostala vojenská junta a prezidentu A. T. Kabbahaovi nezbývalo než v nigerijském exilu doufat, že mu ECOMOG vybojuje návrat k moci. Když se tak skutečně stalo, stáhly se ozbrojené jednotky do příhraničních oblastí, kde kousek po kousku ukrajovaly z území Sierry Leone. Na přelomu let 1998 a 1999 již kontrolovaly asi polovinu území, včetně mnohých oblastí bohatých na diamanty. Katastrofální situace se začala uklidňovat v květnu 1999, kdy se vláda a RUF dohodly na dočasném příměří. Vzájemné rozhovory pod dohledem ECOWAS, OSN a OAJ vyvrcholily v červenci téhož roku uzavřením mírové dohody v Lomé (*Černoch, 2006, s. 31*).

Operace UNAMSIL (*United Nations Mission in Sierra Leone*) byla ustavena Radou bezpečnosti rezolucí č. 1270 z října 1999. Jejím mandátem bylo zejména spolupracovat s vládou Sierry Leone a s dalšími stranami při implementaci mírové dohody z Lomé, monitorovat dodržování příměří, asistovat v procesu odzbrojení, demobilizace a reintegrace bývalých bojovníků do společnosti, zajišťovat bezpečnost a svobodu pohybu pro personál OSN, umožňovat dodávání humanitární pomoci a podporovat volební proces (*UN SCR 1270, 1999*). Rezolucí č. 1289 z února 2000 zaštitila Rada bezpečnosti operaci kapitolou VII *Charty OSN*, díky níž získala větší pravomoci. K březnu 2002 UNAMSIL dosáhla plánovaného počtu sedmnácti a půl tisíce jednotek, čímž se stala nejpočetnější operací OSN, které v té době probíhaly (*Bariagaber, 2006, s. 21*). Celkové náklady činily 2,8 miliardy amerických dolarů (*UNAMSIL, Facts and Figures, S. l.*), což je nejvíce ze všech případových studií tohoto článku. Částka za UNAMSIL je samozřejmě dána nejen mimořádným počtem nasazených vojáků, ale i délkou trvání operace (říjen 1999 až prosinec 2005).

Operace UNAMSIL může sloužit jednak jako model pro úspěšné udržování míru a jednak jako prototyp důrazu OSN na budování míru. Operace dokončila většinu úkolů, které jí Rada bezpečnosti v mandátu udělila. Během svého působení odzbrojila a demobilizovala tisíce bývalých bojovníků, asistovala při konání voleb, přispěla k dobrovolnému návratu uprchlíků a vnitřně přesídlených osob, omezila nelegální obchod s diamanty, pomohla znovuvybudovat policejní síly, vylepšila infrastrukturu země, podílela se na výchově obyvatel k lidským právům a přispěla k vytvoření Zvláštního soudu pro Sierru Leone (*Special Court for Sierra Leone*), (*UNAMSIL, Background, S. l.*). Operace se přirozeně potýkala s řadou potíží. Šlo například o problémy s koordinací činnosti jednotlivých kontingentů UNAMSIL a s jejich bojovou pohotovostí, což bylo dáno vysokým počtem přispívajících zemí (33). Nigerijský kontingent byl navíc podezřelý z prosazování zájmů své země a jeho příslušníci byli dokonce ochotni spolupracovat s RUF za účelem získání diamantů (*Černoch, 2006, s. 32*). Strany konfliktu, podporované spřízněnými režimy v zahraničí, také nebyly v dostatečné míře ochotny respektovat ujednání mírové dohody. Zejména v případě RUF se k působení UNAMSIL stavěly značně nepřátelsky. Hlavní představitel RUF Foday Sankoh hrál podobnou roli *spoilera* jako J. Savimbi v Angole či M. F. Aidid v Somálsku. Jak však upozorňuje Mathias G. Junkert, i přes všechny úspěchy by bylo iluzorní přenášet model UNAMSIL na jiné konflikty. Sierra Leone je poměrně malou zemí s homogenní společenskou strukturou. Vzhledem k velikosti mnohých ostat-

ních konfliktních zemí nelze předpokládat, že by bylo mezinárodní společenství ochotné poskytnout prostředky ve stejném poměru jako v případě Sierry Leone (*Junkert, 2003, s. 117*).

ANALÝZA PŘEDPOKLADŮ ÚSPĚCHU OPERACÍ OSN V AFRICE

Podpora v Radě bezpečnosti OSN

Rada bezpečnosti představuje nejmocnější orgán OSN. K jejím úkolům a pravomocem patří udržovat mezinárodní mír a bezpečnost, vyzývat strany konfliktu k mírovému řešení sporů, zabývat se situacemi (potenciálně) vedoucími k mezinárodnímu napětí, doporučovat způsoby řešení takových situací, určovat, zda dochází k ohrožení světového míru nebo aktu agrese či schvalovat použití síly v zájmu udržení, popřípadě obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti (*Charta OSN, S. I., kapitola V*).

Pro výkon operací OSN na udržení míru je Rada bezpečnosti klíčová. Vykonává obecnou kontrolu a řízení operací, specifikuje jejich účel, stanovuje a upravuje mandát a určuje způsob ukončení angažmá (*Rikhye, 1984, s. 180*). Od podpory v Radě bezpečnosti se odvíjejí i další aspekty, jako je finanční a personální zajištění operace, šíře pravomocí daných v mandátu či rozsah doby, po kterou mohou jednotky Organizace spojených národů v oblasti konfliktu působit.

Za Radou bezpečnosti coby jedním orgánem je třeba vidět především pět stálých členů s právem veta, které z nich činí nejvýznamnější hráče v OSN. Tito stálí členové se při rozhodování v Radě bezpečnosti řídí leckdy více svými zájmy než zájmy postižených stran konfliktu a mírové aktivity OSN podporují jen tehdy, jsou-li také v jejich zájmu. Tak mají Rusko a Čína sklon vetovat všechny aktivity OSN, které by se mohly stát precedencem budoucí mezinárodní intervence v Čečensku, respektive v Tibetu (*Rwandské doznání, 2000, s. 4*). Spojené státy se zase na základě prezidentské direktivy č. 25 z roku 1994 omezily pouze na ty operace, které splňovaly širokou škálu podmínek jako například možnost prosazení zájmů USA, přiměřené riziko, zřetelné cíle a jasná úniková strategie (*Ryan, 2000, s. 31*).

Pokud se týká případových studií tohoto textu, představovala podpora v Radě bezpečnosti jeden z nejdůležitějších předpokladů úspěchu operací. Angolská operace UNAVEM I měla podporu zejména „západních“ států, což vycházelo ze skutečnosti, že v souladu s jejich zájmy asistovala při stahování kubánských vojsk z Angoly. V případě operace UNAVEM II si již zvláštní vyslankyně OSN M. Ansteeová stěžovala na nedostatek politické vůle mezi členy Rady bezpečnosti. Stejně tak UNAVEM III postrádala politický tlak, jímž by strany konfliktu přinutila k dodržování svých závazků. Operace UNTAG v Namibii, která působila v době zániku bipolarismu, se stejně jako UNAVEM I zdála ku prospěchu všech zúčastněných stran, a tak se těšila podpoře jak USA, tak i Sovětského svazu a jejich spojenců. První operace Organizace spojených národů v Somálsku neprobíhala za plného vojenského ani politického nasazení OSN. Vzhledem k výbušné situaci v zemi Rada bezpečnosti výrazně kvantitativně i kvalitativně posílila své angažmá v podobě UNOSOM II, avšak příliš agresivní vojenská strategie v součinnosti se značně nepřátelským prostředím ani přes tuto podporu nevedla k úspěchu. Mosambická operace ONUMOZ vděčí za svůj úspěch především atmosféře dobře probíhajícího mírového procesu, do něhož byla přímo zapojena většina členů Rady bezpečnosti. Slabá politická podpora Rady bezpečnosti byla zřejmě vůbec nejvýznamnějším faktorem, který přispěl k selhání operace UNAMIR ve Rwandě. Nepříliš diskutovaná operace MINURCA ve Středoafričské republice měla podporu zejména Francie a právě ta se pro úspěšné působení afrických jednotek v zemi ukázala jako vitální. V případě Sierry Leone tuto roli sehrála Velká Británie, jejíž vojáků pomáhali operaci UNAMSIL při plnění zadaných úkolů.

Podpora v Radě bezpečnosti byla faktorem, bez něhož by operace na udržení míru nedosáhly úspěchu. Jak však dokazuje v mnoha ohledech výjimečný případ UNOSOM II,

masivní nasazení jednotek a průbojná silová strategie podpořená Radou bezpečnosti, avšak nedostatečně vyvážená důvěryhodnou snahou přimět strany konfliktu ke spolupráci mohou mít podobně tragické následky jako pouze symbolické nasazení jednotek bez jakýchkoli donucovacích pravomocí.

Jasný a realizovatelný mandát

Mandát operace je výsledkem diskuzí v Radě bezpečnosti, při nichž se objevují různé názory na řešení situace a odlišné zájmy jejích členských států. Při formulaci mandátu je kladen nesmírný důraz na jeho stylizaci; během mnohahodinových diskuzí je pečlivě váženo každé slovo, aby bylo výsledné znění průchozí u ostatních delegací. Mandát je odrazem politického vyjednávání a představuje kompromis, který v sobě zahrnuje mnohé ústupky, limitující rozsah potřebných aktivit. Rozhodnutí, vztahující se k operaci, bývají často přijímána během humanitárních krizí a uprostřed veřejného tlaku, a proto mají tendenci být spíše reaktivní než preventivní. Tlak médií vzhledem k pokrokům v globální komunikační technologii neustále vzrůstá, a proto není divu, že si americká stanice CNN vysloužila označení „šestnáctý člen Rady bezpečnosti“ (*Williams, 1998, s. 21*).

Častým problémem mandátu je, že neodpovídá reálné situaci, v níž operace působí. Jedním z nejvýraznějších příkladů byla operace ve Rwandě – UNAMIR měla za úkol dohlížet na dodržování příměří, které však v zemi ve skutečnosti neexistovalo. Navíc, jak upozorňuje zpráva o ponaučeních z UNAMIR, mandáty operací by měly nejen reflektovat skutečnou povahu konfliktu, ale i odpovídat zdrojům, které jsou dostupné k jejich implementaci (*Comprehensive Report on Lessons Learned from United Nations Assistance Mission for Rwanda, 2000*). Jiným nedostatkem bývá nedostatečná flexibilita mandátů. Každý konflikt prochází určitým vývojem. Většinou však trvá dlouhou dobu, než se mandát změnám přizpůsobí. Vojáci tak se svázanýma rukama přihlížejí pokračování konfliktu, v horším případě jeho intenzifikaci, aniž by jim pravidla nasazení dovozovala zasáhnout. S tím souvisí vysílání operací na základě principů nestrannosti, souhlasu stran konfliktu s působením operace a zákazu použití síly s výjimkou sebeobranu do prostředí, v němž tyto principy prakticky uplatňovat nelze. Jednotky se tak stávají terčem útoků, což negativně ovlivňuje ochotu vlád vysílat vojáky do dalších operací. Potíž bývá i s interpretací mandátu – vzhledem ke zmíněnému formulování v diplomatickém žargonu má značně vágní podobu, a proto není často jasné, co spadá do čí kompetence. Obdobným problémem je šíře mandátu – s omezenými zdroji bývají svěřené úkoly téměř nerealizovatelné. Pokud měla operace UNAMIR ve Rwandě za úkol plnit roli prostředníka mezi nepřátelými stranami, asistovat při rozdělování humanitární pomoci, přispívat k bezpečnosti uprchlíků, ohrožených civilistů, pracovníků Mezinárodního soudního tribunálu a ochránců lidských práv, asistovat při výcviku národní policie, podílet se na dosažení národního usmíření a spoluvytvářet prostředí důvěry a k tomu všemu měla k dispozici průměrně necelých dva tisíce vojáků, nebylo možné očekávat splnění daných úkolů.

Angolská UNAVEM I se vyznačovala relativně přímočarým a svým rozsahem omezeným mandátem, který se opíral o jasný časový plán. Stejně tak mandát operace UNTAG v Namibii měl jasné hranice, byl totiž omezen pouze na ty pravomoce, které měly přímou souvislost s uskutečněním voleb, a reálně odrážel schopnosti a možnosti operace. Operaci ONUMOZ v Mosambiku byl zadán poměrně ambiciózní mandát, k jehož splnění přispěla pomoc stran konfliktu a hladký průběh voleb. I operace UNAMSIL v Sierra Leone ukončila svůj mandát úspěšně, ačkoli se na rozdíl od předchozích dvou operací potýkala se značně rozbouraným prostředím. Mandát operace MINURCA ve Středoafričské republice byl poměrně jasný a k jeho splnění přispěla nízká intenzita tamního konfliktu. Všem těmto operacím, které se řadí mezi úspěšné, se podařilo mandát alespoň z převážné části splnit. Naproti tomu operace UNAVEM II, která dostala za úkol vypořádat se s volbami a s odzbrojením a demobilizací povstalců, měla omezený mandát ve smyslu malého množství pravomocí. Vzhledem k nedostatku zdrojů se ukázalo jako nemožné jej splnit,

což platí i pro její nástupkyni UNAVEM III. V případě Rwandy byl, jak již bylo poukázáno, mandát nevhodně formulován pro prostředí, v němž je dodržováno příměří, nedostatečně reflektoval změny ve vývoji situace a ukázal se jako učebnicový příklad nejasné interpretace. V případě Somálska, kde vládla anarchie a místní autority na jednotky OSN útočily, také nebylo reálné dané úkoly splnit.

Vybavení operace a její velikost

Přestože členské státy OSN opakovaně slibují podporu operacím na udržení míru v četných rezolucích Rady bezpečnosti a Valného shromáždění, ve skutečnosti se této podpory až příliš často nedostává (*Bureš, 2006, s. 384*). V mnohých případech je nedostatečný počet jednotek tím největším hendikepem operací na udržení míru. Kdyby byly jednotky nasazovány v dostatečném počtu, nebylo by podle Roberta C. Johansena nutné volit ofenzivní způsoby boje (*Johansen, 1998, s. 100*). Generální tajemník OSN naráží při každé nové výzvě k přispění vojáků či technického vybavení na lhostejnost a neochotu zejména zemí, které potřebným vybavením disponují. Poněkud paradoxně tak k největším příspěvatelům vojenských jednotek patří Pákistán, Bangladéš, Indie či Nepál (*United Nations Peacekeeping Fact Sheet, 2008*), zatímco například Spojené státy se nacházejí na 43. místě a Velká Británie na 39. místě žebříčku příspěvatelů (*United Nations Peacekeeping Operations, 2007*).

Nejen počet jednotek, ale i vybavení operace ovlivňují její schopnost plnit svěřené úkoly. Jednotky OSN jsou povolávány z celého světa, a proto se objevují značné rozdíly v úrovni jednotlivých kontingentů. Mezi kvalitou kontingentu a stupněm rozvoje dané země je do určité míry přímá souvislost. Jednotky z „prvního světa“ většinou prošly dostatečným výcvikem a disponují kvalitním vybavením, jednotky ze „druhého světa“ bývají hůře vycvičené a ne tak kvalitně vybavené, zatímco chabě vycvičené jednotky ze „třetího světa“ se na místo působení dostávají v podstatě se zcela nedostačujícím vybavením (*Ahluquist, 1996, s. 47*). Bývá pak obtížné „sladit“ jednotky a vybavení z různých zemí a uvést je jako celek do operabilního stavu.

Poměrně úspěšná operace UNAVEM I v Angole, která měla za úkol dohlížet na stahování kubánských vojsk ze země, měla pouhých 70 vojenských pozorovatelů. Operace UNAVEM III disponovala více než desetinásobným množstvím jednotek než její předchůdkyně UNAVEM II, avšak ani to ji nepřiblížilo k úspěchu. Porovnáme-li velikost a vybavení operací OSN v Somálsku a ve Rwandě, zjistíme, že v Somálsku bylo do operace UNOSOM II nasazeno až 28 tisíc vojáků a kvalitní vojenské vybavení, zatímco ve Rwandě maximálně 5,5 tisíce nedostatečně vybavených vojáků, po dobu největšího násilí dokonce pouhých 270. Přesto se jedna jako druhá řadí mezi největší selhání OSN. Operace UNTAG v Namibii a ONUMOZ v Mosambiku měly k dispozici čtyři a půl, respektive šest a půl tisíce vojenských jednotek, zatímco operace v Sierra Leone téměř třikrát více (přes 17 tisíc vojáků). Všechny tři přitom patří k úspěšným operacím.

Jak ukázalo srovnání, mezi úspěchem operace a počtem jejích jednotek neexistuje přímá úměrnost. Nejpočetnější operace UNOSOM II v Somálsku skončila fiaskem a naopak nejméně početná operace UNAVEM I v Angole svůj mandát splnila. Spíše než tedy požadovat, aby operace na udržení míru disponovaly velkým množstvím jednotek a co nejkvalitnějším vybavením, je třeba důsledně zajistit, aby počet jednotek a vybavení operace odpovídaly zadanému mandátu a prostředí, v němž operace působí.

Délka trvání operace

Vycházela jsem z předpokladu, že pro výsledek operace je důležité, aby měla čas na splnění svého mandátu. Ten ve většině případů obsahoval poměrně složité a časově náročné úkoly, které leckdy nebylo možné splnit v omezené době. Vytyčit nerealisticky krátkou dobu působení operace nebo dobu působení operace zkrátit předčasným stažením klíčových jednotek by mohlo zhatit její šance na úspěch. Je zapotřebí určité doby, než se

příslušníci operace spolu s vybavením dopraví na místo působení, seznámí se s podmínkami, které na místě panují, rozpoznají souvislosti konfliktu a podobně. Důležitý je také moment ukončení operace. Je třeba, aby operace byla stažena až v momentě, kdy byl dovršen její mandát a kdy jsou místní aktéři schopni převzít odpovědnost za další vývoj mírového procesu a sami plnit jeho ustanovení. Následující tabulka ukazuje délku trvání jednotlivých operací.

Délka trvání operací OSN na udržení míru, které jsou předmětem tohoto článku

Název operace	Rozmezí od – do	Délka trvání (v měsících)	Pořadí (od nejdelší k nejkratší)
UNAVEM I	12/1988–5/1991	30	3.–4.
UNAVEM II	5/1991–2/1995	46	2.
UNAVEM III	2/1995–6/1997	29	5.
UNTAG	4/1989–3/1990	12	9.–10.
UNOSOM I	4/1992–3/1993	12	9.–10.
UNOSOM II	3/1993–3/1995	25	6.–7.
ONUMOZ	12/1992–12/1994	25	6.–7.
UNAMIR	10/1993–3/1996	30	3.–4.
MINURCA	4/1998–2/2000	23	8.
UNAMSIL	10/1999–12/2005	75	1.

Pramen: vlastní vyhotovení na základě údajů Oddělení OSN pro mírové operace (<http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/>).

Jak je z tabulky patrné, nejdelší operací byla UNAMSIL v Sierra Leone, následovaná operacemi UNAVEM II a UNAVEM I v Angole a UNAMIR ve Rwandě. Nejkratší dobu trvala UNTAG v Namibii a UNOSOM I v Somálsku, následovány operací MINURCA ve Středoafričské republice. Již tento krátký výčet odhaluje skutečnost, že mezi délkou trvání operace a jejím výsledkem neexistuje zřejmá souvislost. Stejnou dobu trvala úspěšná operace UNTAG jako nevydařená operace UNOSOM I a stejně je tomu v případě dvojice mosambické ONUMOZ a somálské UNOSOM II. Je možné dokonce říci, že většina úspěšných operací se umístila v první polovině žebříčku, měly tedy v porovnání s ostatními operacemi kratší dobu trvání.

Ke stejnému výsledku dospěla i autorka Darya Pushkinová, která ve své dizertační práci *United Nations Peacekeeping in Civil Wars: Conditions for Success* zkoumala 17 operací OSN na udržení míru. Její analýza naznačila, že pouhá délka operace není vhodným ukazatelem pravděpodobnosti (ne)úspěchu operace. Zajímavý je Pushkinin poznatek, že ani jedna ze zkoumaných operací, která trvala déle než pět let, nebyla dosud ukončena (*Pushkina, 2006, s. 143–144*). To znovu podtrhuje skutečnost, že ani dlouhé působení operace nezaručuje její zdárný výsledek.

Vůle zneprátených stran konflikt ukončit

Sebevětší podpora Rady bezpečnosti, díky níž se podaří shromáždit tisíce kvalitně vyzbrojených vojenských jednotek s donucovacími pravomocemi, nezaručí vyřešení sporu, nebudou-li tomuto vyřešení strany konfliktu nakloněny. Jak uvádí František Šulc, OSN a Západ obecně dlouho nechápaly, že strany bojující ve vnitrostátních konfliktech neměly

zájem jednat upřímně, že nefungoval nátlak jako během studené války a že naopak místní válečníci *chtěli* zatáhnout mírové jednotky do konfliktu, aby je poté využili ve svůj prospěch (Šulc, 2005, s. 14). Zajistit vůli konflikt ukončit se ukázalo jako mimořádná výzva zvláště vzhledem k tomu, že operace bývají často vysílány právě do míst, kde jsou zneprátené strany odhodlány pokračovat v bojích a nedávají najevo touhu oddat se míru. Proč by také měly podporovat mírové řešení, když násilná cesta vyhovuje jejich zájmům a cílům?

Na tuto otázku odpovídá William Zartman, přičemž klíčovým slovem jeho úvah je „zralý“ (*ripe*). Zneprátené strany začnou projevovat vůli vyřešit své spory ve chvíli, kdy konflikt „uzraje“ – dostane se tedy do situace, kdy dojde k zablokování dosavadních způsobů, jimiž strany usilují o dosažení svých cílů. Žádná ze stran nemůže v tuto chvíli zvítězit a pokračování konfliktu by pro ně bylo velmi bolestivé (Zartman, 2003). Tento stav (*mutually hurting stalemate*) je nutí k hledání alternativního postupu. Je založen na analýze nákladů a výnosů, na jejímž základě si strany zvolí tu variantu, která za daných okolností nejlépe odpovídá jejich zájmům. *Ripe moment* je pak pravou chvílí, kdy zprostředkovatelé mohou stranám konfliktu představit nové myšlenky, zprostředkovat kontakty, „postavit mosty“, vytvořit mechanismy pro jednání, identifikovat záležitosti, které je nutné projednat, a oddělit je od bodů, které je lepší ponechat stranou (Zartman, 2001, s. 14–15).

Pokud začnou strany konfliktu uvažovat o mírové alternativě vůči dosavadní násilné cestě, nastává vhodný čas na intervenci třetí strany. Po vyjednání příměří následuje mírová dohoda, jejíž součástí bývá nasazení mírových jednotek OSN. Pokud mají operace na udržení míru nejen podporu místních autorit, ale i širokého obyvatelstva, pravděpodobnost, že se jim podaří splnit svůj mandát, přirozeně vzrůstá. Často se však objevují aktéři, kteří z různých důvodů narušují mírový proces (již zmínění *spoilers*). Nejenže nejsou ochotni spolupracovat s jednotkami OSN, ale znemožňují jim také výkon jejich práce či je napadají s cílem přimět je k odchodu. Přítomnost těchto aktérů je zjevnou překážkou na cestě jednotek OSN za úspěchem.

Nyní se podívejme, jakou vůli konflikt ukončit projevovali aktéři případových studií tohoto článku. Poměry v Angole před vytvořením první z operací OSN zcela odpovídají Zartmanovu *mutually hurting stalemate*: vojenská situace se dostala do mrtvého bodu a stala se bolestivou pro obě strany. Narůstající lidské a finanční ztráty je vedly k závěru, že politická dohoda bude lepší volbou než pokračování v bojích. Operace UNAVEM II a III již tak výhodnou konfiguraci neměly. Ani vládní MPLA, ani povstalecká UNITA nechtěly mírový proces podporovat, protože se neslučoval s jejich představami. J. Savimbi, představitel rebelů, hrál klasickou roli *spoilera*: odmítal odevzdat zbraně, nerespektoval výsledky voleb a nechtěl se účastnit diskuzí o mírovém procesu. Příklad UNTAG je podobný první angolské operaci: konflikt zapadal do atmosféry spolupráce na konci studené války a předkládané řešení se víceméně shodovalo s představami všech zúčastněných stran. V případě UNOSOM I a UNOSOM II chyběl souhlas místních autorit s rozmístěním jednotek OSN na jejich území. Operace se nemohly opřít ani o podporu oficiálních vládních struktur, neboť ty se nacházely v rozkladu. Situace v Mosambiku, stejně jako v Angole odpovídala *hurting stalemate*: vládní FRELIMO byla vyčerpána útoky RENAMO, ekonomika země se nacházela v troskách a s koncem studené války strana ztratila i svůj ideologický základ. Vytvořily se tak předpoklady pro urovnání situace politickou cestou, kterou byly ochotny následovat oba protivníci. Ve Rwandě, stejně jako v Somálsku docházelo k porušování příměří téměř od začátku. Ani jedna ze stran neměla zájem o dodržení dohody: vláda si byla jista svou pozicí, RPF by více než politickou dohodou dosáhla vojenskou cestou a frakce radikálních Hutuů se z jednání rovnou sama vyloučila, neboť jí nic „zajímavého“ nenabízela. Politici představitelé Středoafričké republiky projevovali vůli vyřešit problémy své země pokojně, s operací MINURCA spolupracovali a snažili se využít její přítomnosti. Operace UNAMSIL se z daného scénáře poněkud vymyká: přestože byl její mandát úspěšně dokončen, povstalecká organizace RUF nedávala najevo vů-

li vyřešit konflikt pokojnou cestou. UNAMSIL ji svou vojenskou převahou musela donutit ke kapitulaci, než mohla být uzavřena mírová dohoda a nastartován proces postkonfliktní obnovy země. Lze shrnout, že vůle stran konfliktu jej nenásilně ukončit představuje zřejmě vůbec nejdůležitější předpoklad úspěchu operací OSN na udržení míru. Jak ukazuje W. Zartman ve své analýze pojmů *ripe moment* a *mutually hurting stalemate*, lze navíc vysledovat nejhodnější okamžik, kdy do konfliktu jako třetí strana vstoupit, aby byl výsledek intervence co nejefektivnější.

Podpora africké regionální organizace

Řada afrických regionálních organizací byla nápomocna při řešení uváděných konfliktů zejména coby nástroj mediace. Výhodou zapojení regionálních organizací do řešení konfliktů je, že bývají citlivější vůči konkrétnímu problému v regionu (s ohledem na tzv. *spill over effect*, kdy hrozí přenesení konfliktu za hranice jednoho státu), a proto s o to větším nasazením hledají východisko z krize. Regionální organizace jsou také lépe obeznámeny s kořeny konfliktů a v neposlední řadě se u zneprátených stran těší větší legitimitě, než jakou mohou mít mimoregionální aktéři (*Marnika, 1996, s. 9–10*).

Zároveň však – jak uvádí Walter Dorn – regionální organizace často nahlížejí na konflikty skrze vlastní národní či regionální zájmy. Jejich členské státy mívají úzké ekonomické, politické, vojenské a někdy i etnické vazby na strany konfliktu, a tudíž jen obtížně zůstávají nestrannými. Až příliš často jsou spíše součástí konfliktu než jeho řešením (*Dorn, 1998, s. 1*). Další podstatnou překážkou efektivního zapojení regionálních organizací do řešení konfliktů je jejich malá kapacita – regionální organizace postrádají prostředky, s jejichž pomocí by mohly dosáhnout svých cílů. Slabost regionálních organizací demonstruje jejich ne zrovna úspěšná historie zapojení do aktivit na udržení míru. První mise Organizace africké jednoty svého druhu, vyslaná do Čadu v roce 1981, musela během necelého roku skončit, protože nedokázala zastavit boje v zemi a sama se stávala terčem útoků. Liga arabských států vyslala v roce 1986 jednotky na udržení míru do Libanonu, avšak spíše než aby plnila poslání v souladu s principy udržování míru, sloužila regionálním zájmům Sýrie, jejíž složka byla v operaci zdaleka největší. Ani operace Hospodářského společenství západoafrických států v Libérii nebyla schopna zajistit v zemi příměří (*Diehl, 1993, s. 210*). I přes uvedené nedostatky je spolupráce s regionálními organizacemi čím dál tím více citována jako faktor, který přispívá k úspěchu operací OSN na udržení míru. Alan Henrikson například uvádí, že udržování míru ze strany OSN postrádá bez zahrnutí regionálních aktérů kontinuitu a důslednost (*Alan Henrikson, citováno dle Pushkina, 2006, s. 141*).

Organizace africké jednoty vyslala misi do Angoly, jejímž cílem bylo zabránit hrozící válce po volbách z roku 1992. OAJ se také zapojila do tamního procesu diplomatického vyjednávání. Multilaterální diplomacie však v případě občanské války v Angole celkově ztroskotala. Ani v případě Namibie na sebe OAJ (stejně jako další regionální aktéři, například *Southern African Development Coordination Conference – SADC*) vzhledem k dominanci supervelmocí nemohla vzít roli hlavního manažera konfliktů. Podařilo se jí alespoň vytvořit určitou protiváhu k hegemonii Jihoafrické republiky (*Debiel, 2003, s. 218*). Mezi příklady úspěšného zapojení regionálních organizací do řešení krize není možné zařadit ani Somálsko. OAJ a Liga arabských států zde podnikly příliš málo na to, aby zabránily rozpadu státu. V Mosambiku byla OAJ zapojena do tzv. skupiny pěti, která měla velký význam při řízení mírového procesu. Představitel OAJ byl také zastoupen v tzv. *Supervisory and Monitoring Commission*, která ztvárňovala rozhodující politickou instanci při ověřování jednotlivých ustanovení mosambické mírové dohody (*Debiel, 2003, s. 120*). V případě Rwandy se OAJ poměrně brzy zaktivizovala, avšak výsledky neodpovídaly stupni aktivity a ukázaly se jako přinejmenším krátkodobé. Ve Středoafrické republice byla umístěna již zmíněná MISAB, kterou tvořilo 450 vojáků ze šesti členských států OAJ, podpořených Francií. Podle Rady bezpečnosti mise přispěla ke stabilizaci situace ve Stře-

doafrické republiky, a to zejména svým dozorem nad odevzdáváním zbraní (*UN SCR, 1998*). Do řešení konfliktu v Sierra Leone bylo kromě Organizace africké jednoty zapojeno také Hospodářské společenství západoafrických států (ECOWAS). V zemi financovalo své ozbrojené síly, které však nebyly na vleklejší boje proti partyzánům ani vybaveny, ani vycvičeny.

Africké regionální organizace (ať již Organizace africké jednoty, Hospodářské společenství západoafrických států či další) byly více či méně zapojeny do řešení všech konfliktů, které jsou předmětem tohoto článku. Jejich zapojení vykazuje však smíšené výsledky, které nemají souvislost s výkony příslušných operací OSN. Vzhledem k nedostatečné kapacitě nebyly organizace schopny rozhodnou měrou kladně ovlivnit výsledek operací OSN. Podporu regionálních organizací lze hodnotit jako přidanou hodnotu, těžko ji však lze zařadit mezi předpoklady úspěchu operací OSN na udržení míru.

* * *

Jak upozorňuje Libor Lukášek, úspěch operací na udržení míru závisí na množství lecdy i náhodných a nepředvídatelných faktorů, a proto je třeba všechny zkušenosti a aspekty, které z nich vyplývají, neustále zaznamenávat, analyzovat a vyhodnocovat (*Lukášek, 1999, s. 19*). Případové studie předně potvrdily, že ne všechny činitele úspěchu mají stejnou váhu. Jedním z nejdůležitějších předpokladů pro úspěch je podpora v Radě bezpečnosti – bez ní by operace na udržení míru úspěchu nedosáhly. Další činitel, a to mandát operace, se také ukázal stěžejním. Pokud mandát neodpovídá reálné situaci v místě konfliktu, je formulován vágně, takže vznikají potíže s jeho interpretací, nebo je koncipován příliš široce, a tudíž není v možnostech operace jej splnit, je operace předem téměř odsouzena k nezdaru. Dále jsem předpokládala, že operace musí disponovat kvalitním vybavením a početným personálem. Případové studie tuto domněnku poupravily, když ukázaly, že úspěšná může být i malá operace bez náročného technického vybavení, zatímco zdaleka největší operace vybavená *high-tech* zařízením může skončit fiaskem. Podstatné je tedy to, aby vybavení operace i počet jednotek odpovídaly zadanému mandátu a prostředí, v němž operace působí. Následně jsem vycházela z předpokladu, že je pro výsledek operace důležité, aby měla na splnění svého poslání dostatek času. Faktor délky trvání operace se však ukázal jako nepodstatný. Stejně dlouho například trvala úspěšná operace UNTAG a neúspěšná operace UNOSOM I. Dokonce se ukázalo, že většina úspěšných operací měla v porovnání s ostatními kratší dobu trvání. Jako zdaleka nejdůležitější předpoklad úspěchu operací na udržení míru se projevila vůle stran konfliktu jej nenásilně ukončit. Budou-li naplněny všechny ostatní předpoklady úspěchu, avšak strany konfliktu nebudou mít zájem o jeho vyřešení pokojnou cestou, operace s největší pravděpodobností nebude úspěšná. Jak již bylo v textu naznačeno, lze za určitých okolností vysledovat nejvhodnější moment, kdy může třetí strana do konfliktu co nejefektivněji zasáhnout. Právě zde spatřuji důležitý námět dalšího zkoumání problematiky, a to propojení operací na udržení míru s teorií i praxí řešení konfliktů. Konečně posledním aspektem byla podpora africké regionální organizace. Účast afrických regionálních organizací při řešení konfliktů prostřednictvím OSN se neukázala jako určující pro úspěch snah OSN. Tyto organizace byly ve větší či menší míře zapojeny do všech případových studií, ale jejich zapojení nevykazuje souvislosti s výsledky daných operací.

Deset operací OSN na udržení míru v sedmi zemích Afriky v rozmezí patnácti let po skončení studené války se zdá dostatečně velkým vzorkem na to, aby bylo do značné míry možné získané postřehy aplikovat i v širším měřítku. Závěry zkoumání je podle mého mínění užitečné zasadit zejména do kontextu kritiky operací OSN na udržení míru, která si všímá jejich – ať už domnělé nebo skutečné – neschopnosti řešit konflikty afrického kontinentu. Podtrhují totiž fakt, že udržování míru ze strany OSN není všelék, který by sám o sobě mohl vyřešit všechny aspekty komplexních afrických konfliktů. Úspěch operací na udržení míru nezáleží pouze na výkonu Organizace spojených národů jako takové,

ale – a to především – i na vůli samotných stran konfliktu vzdát se násilných prostředků boje a vydat se cestou směrem ke stabilnímu míru. Stejně tak záleží na pětici států představujících stále členy Rady bezpečnosti OSN, kolik politické podpory se rozhodnou věnovat té které operaci a jak silný mandát jí udělí. V neposlední řadě leží odpovědnost i na vládách jednotlivých členských států OSN, do jaké míry podpoří operace nejen vojenským a civilním personálem, ale též potřebnými materiálními a finančními zdroji. To vše je třeba brát v úvahu před tím, než odsoudíme *peacekeeping* OSN coby neefektivní a neúspěšný nástroj řešení konfliktů.

¹ Výjimku tvoří operace UNAVEM I v Angole, která je řazena do první generace operací OSN na udržení míru. Do souboru byla začleněna proto, že úzce souvisí s navazujícími operacemi UNAVEM II a III a s operací UNTAG v Namibii.

² Blíže k rozlišení teoretických přístupů conflict management a conflict resolution viz Bureš, 2003, s. 26 a 29.

³ Více k diskuzím na téma kritéria / hodnocení úspěchu operací na udržení míru viz Bratt, 1996; Bratt, 1997, s. 64–81; Bureš, 2007, s. 407–436; Druckman – Stern, 1997, s. 151–165; Druckman – Stern, 1999; Lake, 2002, s. 8–9; Pushkina, 2006, s. 133–149.

⁴ Blíže k diskuzi na toto téma viz Bratt, 1999, s. 63–81.

⁵ Generální tajemník OSN naléhal, aby jednotky USA odzbrojily místní „válečné lordy“, což USA z obavy z prodloužení pobytu v Somálsku a z velkého rizika ztrát na životech odmítly.

⁶ Zbytečné několikaměsíční čekání německé logistické skupiny v Belet Huen na indický kontingent, jehož podpora měla být hlavní náplní německé logistické skupiny, je toho příkladem (Hufnagel, 1996, s. 200).

⁷ Toto ustanovení mělo účinnost do poloviny dubna 1998.

Literatura

Prameny

- An Agenda for Peace (1992). Report of the Secretary-General pursuant to the statement adopted by the Summit Meeting of the Security Council on 31 January 1992. New York: United Nations, 1992.
- Comprehensive Report on Lessons Learned from United Nations Assistance Mission for Rwanda (UNAMIR), (2000). New York: United Nations, 2000.
- Comprehensive Report on Lessons Learned from United Nations Operation in Somalia (UNOSOM), (1995). New York: United Nations, 1995.
- Charta Organizace spojených národů (S. 1). Informační centrum OSN v Praze, <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/charta-organizace-spojnych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf>
- MINURCA, Background (S. 1). United Nations Peacekeeping, <http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/minurcaB.htm>
- MINURCA, Facts and Figures (S. 1). United Nations Peacekeeping, <http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/minurcaB.htm>
- ONUMOZ, Facts and Figures (S. 1). United Nations Peacekeeping, http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/onumozF.html
- ONUMOZ, Mandate (S. 1). United Nations Peacekeeping, http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/onumozM.htm
- Ranking of Military and Police Contributions to UN Operations, September 2007 (2007). United Nations Peacekeeping, http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/contributors/2007/sept07_2.pdf
- Report of the Independent Inquiry into the Actions of the United Nations during the 1994 Genocide in Rwanda (1999). New York: United Nations, 1999.
- Report of the Secretary-General on the Work of the Organization (2001). New York: United Nations, 2001.
- Report of the Secretary-General on the Work of the Organization (2004). New York: United Nations, 2004.
- UNAMSIL, Background (S. 1). United Nations Peacekeeping, <http://www.un.org/Depts/dpko/missions/unamsil/background.html>
- UNAMSIL, Facts and Figures (S. 1). United Nations Peacekeeping, <http://www.un.org/Depts/dpko/missions/unamsil/mandate.html>
- UNAVEM I, Background (S. 1). United Nations Peacekeeping, <http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/unavem1/UnavemIB.htm>
- UNAVEM I, Facts and Figures (S. 1). United Nations Peacekeeping, <http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/unavem1/UnavemIF.html>
- UNAVEM II, Facts and Figures (S. 1). United Nations Peacekeeping, <http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/Unavem2/UnavemIIF.html>
- UNAVEM II, Mandate (S. 1). United Nations Peacekeeping, <http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/unavem1/UnavemIM.htm>

OPERACE OSN

- UNAVEM III, Facts and Figures (S. 1.). United Nations Peacekeeping, http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unavem_f.htm
- UNAVEM III, Profile (S. 1.). United Nations Peacekeeping, http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unavem_f.htm
- United Nations Peacekeeping Fact Sheet, February 2008 (2008). United Nations Peacekeeping, <http://www.un.org/Depts/dpko/factsheet.pdf>
- United Nations Peacekeeping Operations, 31 July 2007 (2007). United Nations Peacekeeping, <http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/bnote.htm>
- United Nations Security Council Resolution 435 (citováno jako UN SCR, 1978), 29 September 1978.
- United Nations Security Council Resolution 626 (citováno jako UN SCR, 1988), 20 December 1988.
- United Nations Security Council Resolution 632 (citováno jako UN SCR, 1989), 16 February 1989.
- United Nations Security Council Resolution 652 (citováno jako UN SCR, 1990), 17 April 1990.
- United Nations Security Council Resolution 696 (citováno jako UN SCR, 1991), 30 May 1991.
- United Nations Security Council Resolution 751 (citováno jako UN SCR, 1992), 24 April 1992.
- United Nations Security Council Resolution 775 (citováno jako UN SCR, 1992), 28 August 1992.
- United Nations Security Council Resolution 794 (citováno jako UN SCR, 1992), 3 December 1992.
- United Nations Security Council Resolution 797 (citováno jako UN SCR, 1992), 16 December 1992.
- United Nations Security Council Resolution 814 (citováno jako UN SCR, 1993), 26 March 1993.
- United Nations Security Council Resolution 872 (citováno jako UN SCR, 1993), 5 October 1993.
- United Nations Security Council Resolution 912 (citováno jako UN SCR, 1994), 21 April 1994.
- United Nations Security Council Resolution 918 (citováno jako UN SCR, 1994), 17 May 1994.
- United Nations Security Council Resolution 965 (citováno jako UN SCR, 1994), 30 November 1994.
- United Nations Security Council Resolution 976 (citováno jako UN SCR, 1995), 8 February 1995.
- United Nations Security Council Resolution 997 (citováno jako UN SCR, 1995), 9 June 1995.
- United Nations Security Council Resolution 1152 (citováno jako UN SCR, 1998), 5 February 1998.
- United Nations Security Council Resolution 1159 (citováno jako UN SCR, 1998), 27 March 1998.
- United Nations Security Council Resolution 1270 (citováno jako UN SCR, 1999), 22 October 1999.
- UNOSOM II, Background (S. 1.). United Nations Peacekeeping, http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unosom2backgr2.html#five
- UNOSOM II, Facts and Figures (S. 1.). United Nations Peacekeeping, http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unosom2facts.html
- UNTAG, Facts and Figures (S. 1.). United Nations Peacekeeping, http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/untagF.htm
- UNTAG, Mandate (S. 1.). United Nations Peacekeeping, http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/untagM.htm

Literatura

- Adebajo, Adekeye – Landsberg, Chris (2000): Back to the Future: UN Peacekeeping in Africa. *International Peacekeeping*, Vol. 7 (2000), No. 4, s. 161–188.
- Ahlquist, Leif (1996): Co-operation, Command and Control in UN Peace-keeping Operations. Stockholm: Swedish War College, 1996.
- Bariagaber, Assefaw (2006): United Nations Peace Operations in Africa: A Cookie-Cutter Approach? *Journal of Third World Studies*, Vol. 23 (2006), No. 2, s. 11–29.
- Bellamy, Alex – Williams, Paul (2004): Introduction: Thinking Anew about Peace Operations. *International Peacekeeping*, Vol. 11 (2004), No. 1, s. 1–15.
- Bratt, Duane (1997): Assessing the Success of UN Peacekeeping Operations. *International Peacekeeping*, Vol. 3 (1997), No. 4, s. 64–81.
- Bratt, Duane (1996): Defining Peacekeeping Success: The Experience of UNTAC. *Peacekeeping & International Relations*, Vol. 25 (1996), No. 4 (nestránkováno).
- Bratt, Duane (1999): Peace over Justice: Developing a Framework for UN Peacekeeping Operations in Internal Conflicts. *Global Governance*, Vol. 5 (1999), No. 1, s. 63–81.
- Bureš, Oldřich (2003 a): Mírové operace OSN v postbipolárním světě – méně znamená více. *Mezinárodní vztahy*, ročník 38 (2003), číslo 3, s. 24–43.
- Bureš, Oldřich (2003 b): Mozambická mise fungovala. *Infoservis společnosti Člověk v tísni*, 28. 1. 2003, <http://www.infoservis.net/art.php?id=1043751324>
- Bureš, Oldřich (2006): UN Peacekeeping in the 21st Century: A Capabilities-Expectations Gap Analysis. *Politologický časopis*, ročník 13 (2006), číslo 4, s. 379–398.
- Bureš, Oldřich (2007): Wanted: A Mid-Range Theory of International Peacekeeping. *International Studies Review*, Vol. 9 (2007), No. 3, s. 407–436.
- Clapham, Christopher (1998): Rwanda: The Perils of Peacemaking. *Journal of Peace Research*, Vol. 35 (1998), No. 2, s. 193–210.
- Černoch, Filip (2006): Krvavé diamanty: surovinové pozadí konfliktu v Sieře Leone. *Mezinárodní politika*, ročník XXX (2006), číslo 4, s. 30–33.

- Danová, Eva (1999): Mírový proces v Angole. *Mezinárodní politika*, ročník XXIII (1999), číslo 3, s. 24–27.
- Debiel, Tobias (2003): UN-Friedensoperationen in Afrika. *Weltinnenpolitik und die Realität von Bürgerkriegen*. Bonn: Dietz, 2003.
- Diehl, Paul F. (1993): Institutional alternatives to traditional U.N. peacekeeping: An assessment of regional and multinational options. *Armed Forces and Society*, Vol. 19 (1993), No. 2, s. 209–231.
- Diehl, Paul – Druckman, Daniel – Wall, James A. (1998): Linking peacekeeping with conflict resolution: A taxonomic analysis with implications. *Journal of Conflict Resolution*, Vol. 42 (1998), No. 1, s. 33–55.
- Dorn, Walter (1998): Regional peacekeeping is not the way. *Peacekeeping and International Relations*, Vol. 27 (1998), No. 3–4, s. 1–3.
- Druckman, Daniel – Stern, Paul (1997): Evaluating Peacekeeping Missions. *Mershon International Studies Review*, Vol. 41 (1997), No. 1, s. 151–165.
- Druckman, Daniel – Stern, Paul (1999): Perspectives on Evaluating Peacekeeping Missions. *The International Journal of Peace Studies*, Vol. 4 (1999), No. 1 (nestránkováno).
- Fortna, Virginia Page (1993 a): United Nations Angola Verification Mission I. In: Durch, William J. (ed.): *The Evolution of UN Peacekeeping. Case studies and Comparative Analysis*. New York: St. Martin's Press, 1993, s. 376–387.
- Fortna, Virginia Page (1993 b): United Nations Transition Assistance Group. In: Durch, William J. (ed.): *The Evolution of UN Peacekeeping. Case studies and Comparative Analysis*. New York: St. Martin's Press, 1993, s. 353–374.
- Gedlu, Mesfin (1999): Nové boje v Angole: možnost vzkříšení ideálů angolské revoluce. *Mezinárodní politika*, ročník XXIII (1999), číslo 2, s. 20–21.
- Gedlu, Mesfin (2002): Prevence a řešení konfliktů a OSN: africké zkušenosti. *Mezinárodní politika*, ročník XXVI (2002), číslo 4, s. 36–38.
- Hasenclever, Andreas (2001): *Die Macht der Moral in der internationalen Politik. Militärische Interventionen westlicher Staaten in Somalia, Ruanda und Bosnien-Herzegovina*. Frankfurt am Main: Campus Verlag, 2001.
- Heldt, Birger (2001): *Conditions for Successful Intrastate Peacekeeping Missions*. Stockholm: National Defence College of Sweden, 2001.
- Howard, Lise Morjé (2002): UN Peace Implementation in Namibia: The Causes of Success. *International Peacekeeping*, Vol. 9 (2002), No. 1, s. 99–132.
- Hufnagel, Frank-Erich (1996): *UN-Friedensoperationen der zweiten Generation. Vom Puffer zur Neuen Treuhand*. Berlin: Duncker & Humblot, 1996.
- Johansen, Robert C. (1998): Enhancing United Nations Peacekeeping. In: Alger, Chadwick F. (ed.): *The Future of the United Nations System: Potential for the Twenty-First Century*. Tokio – New York – Paris: United Nations University Press, 1998, s. 89–126.
- Junkert, Mathias G. (2003): *Auf den Spuren der Kriegsherren. Die Vereinten Nationen und die Privatisierung der Gewalt. Am Beispiel UNAMSIL in Sierra Leone*. Marburg: Tectum, 2003.
- Klíma, Vladimír (1994): Peripetie mosambického vývoje. *Mezinárodní politika*, ročník XVIII (1994), číslo 12, s. 33.
- Kovanda, Karel (1996): Potřeba analyzovat mírové operace OSN. *Mezinárodní politika*, ročník XX (1996), číslo 4, s. 21–23.
- Lake, Anthony (2002): Peacekeeping: Defining Success. *Peace Colloquy*, No. 1 (2002), s. 8–9.
- Lukášek, Libor (1999): Některé mezinárodní aspekty mírových operací. *Mezinárodní politika*, ročník XXIII (1999), číslo 5, s. 17–19.
- Malone, David M. – Wermester, Karin (2000): Boom and Bust? The Changing Nature of UN Peacekeeping. *International Peacekeeping*, Vol. 7 (2000), No. 4, s. 37–54.
- Marnika, Maurice (1996): Regional Peacekeeping: The case for complementary efforts. *Peacekeeping and International Relations*, Vol. 25 (1996), No. 3, s. 9–11.
- Melvern, Linda (2004): *Der Völkermord und die Beteiligung der westlichen Welt*. München: Heinrich Hugendubel Verlag, 2004.
- Nejedlý, Zdeněk (1993): UNOSOM v Somálsku – nový typ operace OSN. *Mezinárodní politika*, ročník XVII (1993), číslo 9, s. 17–18.
- Nyamu, John (1999): UN mission in CAR makes progress. *Africa Recovery*, Vol. 12 (1999), No. 4, s. 14.
- Pushkina, Darya (2006): A Recipe for Success? Ingredients of a Successful Peacekeeping Mission. *International Peacekeeping*, Vol. 13 (2006), No. 2, s. 133–149.
- Raděj, Tomáš (2004): Somálsko: občanská válka a kolaps státu. *Mezinárodní politika*, ročník XXVIII (2004), číslo 5, s. 8–10.
- Rikhye, Indar Jit (1984): *The Theory & Practice of Peacekeeping*. London: C. Hurst & Company, 1984.
- Rwandské doznání (2000). *UN Bulletin*, 2000, číslo 1–2, s. 4.
- Ryan, Stephen (2000): United Nations Peacekeeping: A Matter of Principles? *International Peacekeeping*, Vol. 7 (2000), No. 1, s. 27–47.
- Řehák, Vilém (2006): Středoafrická republika: ztracená existence? *Mezinárodní politika*, ročník XXX (2006), číslo 2, s. 28–31.
- Sens, Allen G. (1997): *Somalia and the Changing Nature of Peacekeeping*. Ottawa: Minister of Public Works and Government Services, 1997.

OPERACE OSN

- Šulc, František (2005): Mír s OSN, nebo bez ní? Mezinárodní politika, ročník XXIX (2005), číslo 9, s. 13–16.
- Waisová, Šárka (2005): Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích. Praha: Portál, 2005.
- Wallensteen, Peter (2002): Understanding Conflict Resolution: War, Peace and the Global System. London & Thousands Oaks: Sage, 2002.
- Williams, Michael C. (1998): Civil-Military Relations and Peacekeeping. New York: Oxford University Press, 1998.
- Zartman, William (2003): Ripeness. Beyond Intractability, 2003, <http://www.beyondintractability.org/essay/ripeness>
- Zartman, William (2001): The Timing of Peace Initiatives: Hurting Stalemates and Ripe Moments. The Global Review of Ethnopolitics, Vol. 1 (2001), No. 1, s. 8–18.

Poznámka

Autorka by chtěla velmi poděkovat Oldřichu Burešovi, Ondřeji Císařovi a třem anonymním recenzentům za jejich cenné rady a připomínky k práci.